

แผนแม่บท
การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

จัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
๒๐๑๒ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๐๐ โทรสาร ๐ ๒๔๔๗ ๘๕๔๓

พิมพ์ครั้งที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

พิมพ์โดย บริษัท จุดทอง จำกัด
๑๙๑/๘๒-๘๓ หมู่ที่ ๑๔ ถนนลาดพร้าว แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๙๓๑ ๗๐๙๕-๖ โทรสาร ๐ ๒๕๓๙ ๙๙๐๙

คำนำ

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างเป็นห่วงโซ่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งในบริบทของภาคการเกษตร สิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติของโลก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญและทรงมีพระวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล จึงได้พระราชทานพระราชดำริตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้นำหญ้าแฝก ซึ่งเป็นพืชที่มีคุณลักษณะพิเศษ มีรากยาว หยั่งลึกแผ่กระจายเป็นตาข่ายลงไปในดินเสมือนเป็นกำแพงธรรมชาติที่มีชีวิตมาใช้แก้ปัญหาการชะล้างพังทลายของดินอย่างต่อเนื่อง ทรงเน้นความสำคัญของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำครอบคลุมการดำเนินงานทั้งการศึกษา วิจัย วิธีการปลูกเพื่อประโยชน์ในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาภัยธรรมชาติทั้งพายุ น้ำหลาก และดินถล่ม การปลูกหญ้าแฝกน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความรุนแรงของปัญหาภัยธรรมชาติได้

สำนักงาน กปร. ซึ่งเป็นแกนกลางในการประสานขับเคลื่อนดำเนินงาน และมีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีนายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี เป็นประธาน มีหน้าที่รับผิดชอบด้านนโยบายร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนกว่า ๓๐ หน่วยงาน และมีคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ รับผิดชอบด้านวิชาการวางแผนและติดตามประเมินผล ตลอดจนการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ โดยได้ดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)

ปัจจุบัน สำนักงาน กปร. ได้จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติเพื่อระดมความคิดเห็นกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ มีผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ เอกชน องค์กร ชุมชน กลุ่ม/เครือข่ายเกษตรกร เข้าร่วมดำเนินงาน จากนั้นได้ประมวลความคิดเห็นต่างๆ เรียบเรียงประมวล (ร่าง) แผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ขึ้น เพื่อเสนอให้คณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พิจารณากลับกรอง และนำเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้ความเห็นชอบตามลำดับ โดยแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ประกอบด้วยแนวทางมาตรการที่เน้นแนวพระราชดำริการพัฒนาและรณรงค์การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายสูง พื้นที่วิกฤตที่มีความเสี่ยงภัยจากดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก

สำนักงาน กปร. ขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในทุกภาคส่วนที่ร่วมกันพิจารณาจัดทำแผนแม่บทฉบับปัจจุบันให้แล้วเสร็จ และเชื่อมั่นว่าหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนในการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกจะสามารถนำแผนแม่บทฉบับนี้ไปใช้เป็นกรอบชี้แจงในการวางแผน ประสานงาน อำนวยความสะดวก และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(สำนักงาน กปร.)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
หลักการและเหตุผล	๑
ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มการพัฒนา	๓
วิสัยทัศน์	๑๑
วัตถุประสงค์	๑๑
กรอบแนวทางการดำเนินการ	๑๒
เป้าหมาย	๑๒
แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน	๑๓
ระยะเวลาดำเนินงาน	๑๕
องค์กรบริหารงาน	๑๕
การแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ	๑๖

ภาคผนวก

- ประมวลพระราชดำริการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- คำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๖/๒๕๕๑ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๑/๒๕๕๔ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- คำสั่งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๓/๒๕๕๔ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (เพิ่มเติม)
- คำสั่งคณะกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๑/๒๕๕๔ เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

บทสรุปผู้บริหาร

แผนแม่บทโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีมติเห็นชอบในหลักการกรอบแนวทางการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) และพิจารณาแต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อพิจารณาจัดทำร่างแผนแม่บทโครงการฯ

สำนักงาน กปร. ในฐานะหน่วยงานหลักในการประสานดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ได้ดำเนินงานจัดทำ (ร่าง) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยได้รวบรวมสังเคราะห์ผลที่ได้จากการระดมความคิดของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น องค์กรชุมชน กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร ที่เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๕ และยกร่างแผนแม่บทโครงการฯ เสนอคณะทำงานวางแผนแม่บทฯ พิจารณาให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ พร้อมนำเสนอคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริพิจารณาเห็นชอบรับรองแผนแม่บทฉบับนี้ เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕ โดยมีเนื้อหาสาระสรุปได้ ดังนี้

ส่วนที่ ๑ : ทบทวนผลการดำเนินงานปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ผ่านมาตั้งแต่แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๑ ถึง ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๕๔) ที่ได้รวบรวมสังเคราะห์ผลจากผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมดำเนินงานโครงการและผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการฯ ร่างแผนแม่บทโครงการฯ ประกอบด้วย ด้านการศึกษา วิจัย งานด้านการจัดการองค์ความรู้ งานด้านส่งเสริม งานด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และงานด้านบริหารจัดการ

ส่วนที่ ๒ : กรอบแนวทางการดำเนินการในแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ ซึ่งมีประเด็นปรับเปลี่ยน คือ

๑. ยึดแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ปัจจุบัน โดยเฉพาะการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ยืนต้นที่มีรากแก้วในพื้นที่เสี่ยงภัยจากดินถล่มเพราะมีความลาดชันสูง

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ด้านหญ้าแฝก โดยเสริมสร้างบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกในทุกภาคส่วน เชื่อมโยงการปฏิบัติร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหญ้าแฝกอย่างเป็นรูปธรรม

๓. ติดตาม กำกับ ดูแลพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาตำบลในลักษณะบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น พร้อมทั้งเน้นให้ความสำคัญกับการจัดการองค์ความรู้หญ้าแฝก โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นเครื่องมือในการติดตามการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างต่อเนื่อง

๔. เป้าหมายพื้นที่และประชากร ได้กำหนดไว้ ๔ เป้าหมาย คือ ๑) พื้นที่ที่มีการชะล้างพังทลายปานกลางและสูง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่วิกฤตที่มีความเสี่ยงต่อดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก พื้นที่เขตพัฒนาที่ดิน ๒) เพื่อการฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) เพื่อส่งเสริม สาธิต ฝึกอบรมการใช้ประโยชน์ และการขยายพันธุ์ ๔) เพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในเขตอุตสาหกรรม

๕. แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน กำหนดไว้ ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านการศึกษา วิจัย : วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา วิจัยการนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ให้มีความถูกต้องครบถ้วน และพิจารณาแนวทางการนำผลการศึกษา วิจัยที่ประสบผลสำเร็จแล้วไปขยายผลให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ตลอดจนศึกษา วิจัยประสิทธิภาพการใช้หญ้าแฝกในการฟื้นฟูพื้นที่วิกฤต โดยมีมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

๑.๑) ส่งเสริมงานศึกษา วิจัยให้สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ได้แก่ การศึกษา วิจัยในลักษณะของการประยุกต์และต่อยอดซึ่งเป็นการศึกษาดำเนินงานในพื้นที่จริง และให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการศึกษา การศึกษาโครงการใหญ่เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เฉพาะ การศึกษา วิจัยเกี่ยวกับใช้หญ้าแฝกในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ เป็นต้น

๑.๒) นำผลงานวิจัยที่สัมฤทธิ์ผล ส่งเสริมและขยายผลไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

๑.๓) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานศึกษา ทดลอง วิจัย ได้แก่ เพิ่มมาตรการกำกับตรวจสอบการดำเนินงานศึกษา วิจัยให้ชัดเจน พัฒนาระบบฐานข้อมูลงานศึกษา วิจัยและนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้

๒) ด้านการจัดการองค์ความรู้: วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ก้าวหน้า โดยเพิ่มมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

๒.๑) จัดทำและพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนการสอนการใช้ประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่สถาบันการศึกษา

๒.๒) ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้ของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ เช่น มีศูนย์เรียนรู้ในแต่ละจังหวัด

๒.๓) ขยายผลองค์ความรู้สู่หน่วยงานภาคอุตสาหกรรมให้มีความรู้ด้านการใช้ประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ในการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น สถานอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๒.๔) ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคเอกชนและหมอดินอาสา เพื่อเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้

๒.๕) จัดทำองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมและกลุ่มเป้าหมายควบคู่กับการศึกษาวิจัยพื้นฐาน

๓) ด้านการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์: วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับให้ก้าวหน้า และการใช้ประโยชน์จากให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมุ่งเน้นเป็น ๒ ด้าน คือ

๓.๑) ด้านการส่งเสริม ได้แก่ จัดทำแผนบูรณาการการปลูกให้ก้าวหน้าโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มภาคีเครือข่าย ส่งเสริมการใช้ให้ก้าวหน้าในพื้นที่เปิดใหม่ ส่งเสริมหน่วยงานที่มีความพร้อมในการผลิตกล้าให้ก้าวหน้า ร่วมสนับสนุนการปฏิบัติให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว

๓.๒) ด้านประชาสัมพันธ์ ได้แก่ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการปลูกให้ก้าวหน้า พัฒนาเว็บไซต์ให้ทุกกลุ่มสามารถสืบค้นใช้งานได้ จัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจ

๖. องค์กรการบริหาร ประกอบด้วย ระดับนโยบาย ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้ให้ก้าวหน้า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และระดับปฏิบัติ ได้แก่ คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล และคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายให้ก้าวหน้าในระดับจังหวัด สำหรับหน่วยปฏิบัติได้เพิ่มเติมหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการที่จะสนับสนุนการดำเนินงานสนองพระราชดำริไปยังเป้าหมายพื้นที่ในเขตอุตสาหกรรม ได้แก่ สถานอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษ

๗. การแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ ประกอบด้วย การจัดทำแผนปฏิบัติการ ระยะ ๕ ปี คือ ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ และการติดตามประเมินผล โดยติดตามผลการดำเนินงานโครงการด้านวิชาการ และด้านส่งเสริมขยายผล และจัดทำตัวชี้วัดผลการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้ให้ก้าวหน้าอันเนื่องมาจากพระราชดำรินภาพรวม

ทั้งนี้ คณะกรรมการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้ให้ก้าวหน้าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้เห็นชอบรับรองแผนแม่บทฉบับนี้แล้ว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนปฏิบัติการและแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้ให้ก้าวหน้าในระยะปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

แผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕

(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

๖ ๖

๑. หลักการและเหตุผล

ตลอดระยะเวลา ๒๐ ปี นับแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกครั้งแรกเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน และการอนุรักษ์ดินและน้ำอันเป็นการใช้เทคโนโลยีที่ประหยัด เรียบง่าย และมีผลสัมฤทธิ์สูง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้รวบรวมพระราชดำริที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ กว่า ๓๐ ครั้ง กล่าวโดยสรุปดังนี้

๑.๑ ด้านการศึกษา ทดลอง

ให้ศึกษา ทดลองการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาและพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสม โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยการทดลองปลูกให้ศึกษาในพื้นที่ ๒ ลักษณะ ได้แก่

พื้นที่ภูเขา ให้ปลูกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขาเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นในดิน

พื้นที่ราบ ให้ปลูกโดยรอบแปลง/ปลูกในแปลง แปลงละ ๑ - ๒ แถว/แปลง พืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่

ทั้งนี้ควรเก็บข้อมูลการศึกษา ทดลองทางด้านการเจริญเติบโตของลำต้นและราก ความสามารถในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ของดิน และการเก็บความชื้นในดิน และเรื่องพันธุ์หญ้าต่างๆ ด้วย ตลอดจนจนให้ศึกษา ทดลองประสิทธิภาพของหญ้าแฝกว่าจะทนเค็มได้ระดับใด

๑.๒ ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ให้ใช้หญ้าแฝกในการพัฒนาปรับปรุงดิน พื้นพุดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และแก้ไขปัญหาดินเสื่อมโทรม การดำเนินงานขยายพันธุ์จะช่วยให้สามารถผลิตกล้าหญ้าแฝกได้อย่างเพียงพอตามความต้องการ และที่สำคัญต้องคำนึงถึงประโยชน์ของหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นหลักสำคัญ และเร่งรัดการดำเนินงานปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันรักษาดินและน้ำอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเร่งด่วน รวมทั้งควรปลูกหญ้าแฝกก่อนการปลูกไม้ยืนต้น หรือปลูกร่วมกับแปลงปลูกไม้ยืนต้น โดยเฉพาะในบริเวณบนภูเขาหรือไหล่เขาจะช่วยป้องกันการชะล้างหน้าดิน

๑.๓ ด้านป้องกันไฟป่า

การปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นแนวกันไฟ เป็นประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหญ้าแฝกซึ่งจะช่วยลดความเสียหายจากไฟป่า ไม่ว่าจะเป็นแปลงปลูกไม้ยืนต้น ป่าปลูก หรือป่าธรรมชาติ และให้มีการสาธิตการใช้หญ้าแฝกในการป้องกันไฟป่าทั้งในพื้นที่ป่าไม้ และป่าหญ้าคา

๑.๔ ด้านการขยายพันธุ์

ให้หน่วยงานและหน่วยราชการที่มีศักยภาพในการขยายพันธุ์ให้ความร่วมมือกับกรมพัฒนาที่ดินในการผลิตกล้าหญ้าแฝกที่มีคุณภาพแจกจ่ายกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เพียงพอ และหากดำเนินงานขยายพันธุ์โดยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ จะต้องหมั่นหมุนเวียนกลับมาเริ่มจากต้นแม่พันธุ์ เพราะหากมีการขยายพันธุ์หลายช่วงต่อเนื่องกันมากเกินไปจะทำให้กล้าหญ้าแฝกอ่อนแอได้

๑.๕ ด้านการคุ้มครองพันธุ์

ให้ร่วมมือดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืช สายพันธุ์ และพัฒนาพันธุ์หญ้าแฝกจากทุกภูมิภาคของประเทศไม่ว่าจะเป็นชนิดที่นำมาใช้แล้วเกิดประโยชน์หรือเกิดผลเสียหายก็ตาม

๑.๖ ด้านวิธีการปลูก

ควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหรือพร้อมกับการปลูกป่าโดยเฉพาะการปลูกหญ้าแฝกในที่ลาดชัน ต้องปลูกให้ถูกวิธี คือ ขวางความลาดชัน นอกจากนี้ การปลูกหญ้าแฝกควรทำก่อนฤดูฝนหรือช่วงฤดูฝนเพื่อให้เจริญเติบโตทันในช่วงฤดูฝน และต้องมีการบำรุงรักษา โดยมีการตัดใบเพื่อให้หญ้าแฝกมีความสูงจากระดับผิวดินในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้โคนหญ้าแฝกสามารถทำหน้าที่รักษาดินได้ตลอดไป

๑.๗ ด้านการส่งเสริมขยายผล

ควรพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณการผลิตหญ้าแฝกให้เพียงพอ และมีการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกทั้งบนที่สูงและพื้นที่ตอนล่างที่มีปัญหาเสื่อมโทรม เช่น พื้นที่ดินดาน พื้นที่ดินเปรี้ยว ในบริเวณป่าพรุ นางุ้งร้าง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน ตลอดจนสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้อง และชัดเจนให้เกษตรกรได้เห็นประโยชน์ของการปลูกหญ้าแฝกแล้วดินดีขึ้นอย่างไร เช่น ความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากดินดำหน้าแถบหญ้าแฝก

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำริ กับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ในฐานะประธานกรรมการกิตติมศักดิ์สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร พร้อมด้วยคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ณ ห้องประชุมสมเด็จพระที่นั่งเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้น ๑๔ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช เกี่ยวกับสถานการณ์ดินถล่มในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ สรุปความว่า “...จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ความต้องการในการขยายพื้นที่เพาะปลูกมีมากขึ้น แต่ที่ดินในพื้นที่ราบก็มีเจ้าของหมดหากเข้าไปเพาะปลูกใช้ประโยชน์ก็เป็นการบุกรุกผิดกฎหมาย ยิ่งขับไล่ก็ยิ่งรุกขึ้นไปบนเขาเข้าไปในป่ามาก จึงเห็นพื้นที่ปลูกยาง ปลูกปาล์ม ปลูกไม้โตเร็วต่างๆ เพิ่มขึ้น ทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ พื้นที่ดินถล่มก็เพิ่มขึ้นตามมา ดินถล่มสร้างความเสียหายอย่างมากกว่าจะฟื้นหน้าดินมาใช้เพาะปลูกอีกก็ใช้เวลาหลายปี ดังนั้น ในกรณีต่างๆ ไปให้ใช้ความระมัดระวังในการดำเนินงานเพราะแม้กระทั่งหญ้าแฝกซึ่งตามหลักจะป้องกันดินพังทลาย ก็อาจเป็นตัวการให้ดินถล่มได้ เพราะรากเจาะลึกทำให้ดินแตกแยก และนำน้ำลงไปอาจเป็นเหตุให้ดินพังทลาย ตลอดจนการปลูกไม้โตเร็วซึ่งส่วนมากไม่มีรากแก้ว ก็จะไม่ยึดดินไว้ได้ ฉะนั้น ควรศึกษาอย่างรอบคอบว่าโครงสร้างดินลักษณะใด ควรจะดำเนินการอย่างไร ปลูกพืชชนิดไหน ปลูกอย่างไร ให้มีรากแก้วลึก สลับกับแฝกหรือพืชอื่นที่เหมาะสมตามสภาพ...”^๑

จากแนวพระราชดำริหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยระยะแรกมีหน่วยงานที่ได้ศึกษาดำเนินงานประกอบด้วย กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมป่าไม้ โครงการพัฒนาอ้อยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ และสำนักงาน กปร. ปัจจุบันมีหน่วยงานมากกว่า ๕๐ หน่วยงาน ร่วมดำเนินงาน สนองพระราชดำริการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝก ส่งผลให้การดำเนินงานก้าวหน้ามากขึ้นตามลำดับ โดยใช้แผนแม่บทการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเครื่องมือในการบริหารดำเนินงาน ทั้งนี้ จากการประมวลแผนแม่บทฯ ที่ผ่านมามีพบว่าในช่วงแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗) ได้มุ่งเน้นดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา ทดลอง วิจัยในลักษณะของงานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยประยุกต์ ส่วนแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๒) เน้นงานศึกษา วิจัยตามแนวพระราชดำริต่อเนื่องจากแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๑ ควบคู่กับการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมาย แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) เน้นการส่งเสริมและขยายผลการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่ และในแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.

^๑สำนักพระราชเลขาธิการ : “สรุปพระราชดำรินโอกาสที่พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะบุคคลเข้าเฝ้าฯ” เอกสารประกอบหนังสือราชการ, ๒๕๕๔ (อัดสำเนา)

๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) เน้นการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมแก่การใช้หญ้าแฝกเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ดินและน้ำ

อย่างไรก็ดี ยังมีภารกิจที่จะต้องดำเนินการสนองพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ ซึ่งใช้เป็นกรอบแนวทางขับเคลื่อนดำเนินงานกำลังจะสิ้นสุดลง ด้วยเหตุนี้ สำนักงาน กปร. ในฐานะหน่วยงานหลักในการประสานดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานและติดตามประเมินผลการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพในระยะต่อไป

๒. ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคและแนวโน้มการพัฒนา

จากการติดตามผลการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายหลักของแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) และการประมวลผลการดำเนินงานโครงการตามแผนปฏิบัติการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริประจำปี พบว่า ผลการพัฒนาสามารถบรรลุเป้าหมายหลักของแผนฯ และสอดคล้องกับแนวนโยบายคณะกรรมการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สามารถสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มการพัฒนา ดังนี้

๒.๑ ด้านการศึกษา วิจัย

๑) ผลการดำเนินงาน

การศึกษา วิจัยเกี่ยวกับหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ ตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบัน ได้ดำเนินงานมาแล้วรวม ๒๒๕ เรื่อง ดำเนินการแล้วเสร็จ จำนวน ๒๐๕ เรื่อง หรือร้อยละ ๙๑ ของการศึกษาทดลองทั้งหมด ครอบคลุมการศึกษาวิจัย รวม ๙ ประเภท ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (พันธุ์ การเจริญเติบโต การขยายพันธุ์) ด้านการเกษตรกรรม ด้านการปลูกร่วมกับพืชเกษตร ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการส่งเสริม^๑

การดำเนินงานศึกษา วิจัยเกี่ยวกับหญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ ในระยะของแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) มีหน่วยงานดำเนินงาน จำนวน ๑๕ หน่วยงาน โดยใช้งบปกติ และงบ กปร. รวมผลการศึกษา วิจัยทั้งสิ้นจำนวน ๕๘ เรื่อง^๒ จำแนกประเภทการศึกษา วิจัย ดังนี้

ด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (พันธุ์ ๔ เรื่อง การเจริญเติบโต ๖ เรื่อง การขยายพันธุ์ ๒ เรื่อง) ด้านการปลูกร่วมกับพืชเกษตร ๑๕ เรื่อง ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ๙ เรื่อง ด้านสิ่งแวดล้อม ๑๔ เรื่อง ด้านการใช้ประโยชน์ ๖ เรื่อง และด้านการส่งเสริม ๒ เรื่อง

นอกจากนี้ ความก้าวหน้าด้านพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานศึกษา วิจัย ในระยะแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) พบว่ามีแนวโน้มการดำเนินงานศึกษา วิจัยในพื้นที่จริงเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ ๘๑ โดยมีประเด็นสำคัญในเรื่องต่างๆ อาทิ บทบาทหญ้าแฝกและไฟป่าต่อการพัฒนาระบบนิเวศป่าไม้ การจัดทำฐานข้อมูลลักษณะพันธุ์หญ้าแฝก และการศึกษาศักยภาพการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกจากมิติด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์และสังคม เป็นต้น

๒) ปัญหาอุปสรรค

จากการประมวลผลการประชุมเชิงปฏิบัติการวางแผนแม่บทการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๔ ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ พบว่าการดำเนินงานด้านการศึกษา วิจัยส่วนใหญ่ดำเนินงานแล้วเสร็จ ร้อยละ ๗๙ แต่ยังมีข้อจำกัดการดำเนินงานที่สำคัญ กล่าวคือ

^๑สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : “รายงานการศึกษา วิจัยการดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๕๔)”, ๒๕๕๔ (อัดสำเนา)

^๒สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : “สรุปผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการศึกษา วิจัย ในระยะแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)”, ๒๕๕๔ (อัดสำเนา)

- การกำหนดหัวข้อและจุดมุ่งหมายของการศึกษา วิจัยในเชิงเศรษฐศาสตร์และสังคมที่ส่งผลต่อทัศนคติ และการยอมรับของประชาชนและเกษตรกรในพื้นที่เกี่ยวกับหญ้าแฝกมีอยู่จำกัด ทำให้การรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของ กลุ่มเป้าหมายในการนำหญ้าแฝกไปใช้เป็นเครื่องมือด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ไม่เพียงพอที่จะไปสนับสนุนการดำเนินงาน ด้านการส่งเสริมและขยายผลในพื้นที่ให้เกิดความแพร่หลาย

- ผลสำเร็จของงานศึกษา วิจัยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในระดับพื้นที่ได้ดีเท่าที่ควร เนื่องจาก การศึกษา วิจัยนั้น เป็นการดำเนินงานในห้องปฏิบัติการและแปลงสาธิต ทดลอง การขยายผลเชื่อมโยงการปฏิบัติในพื้นที่จริงมีอยู่ จำกัด

- การจัดทำสรุปผลการศึกษา วิจัย ระเบียบวิธีวิจัยและระบบฐานข้อมูลหญ้าแฝก โดยส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอ เฉพาะในส่วนของงานศึกษา วิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ กปร. แต่การดำเนินงานโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานมีเพียง บางส่วน เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านฐานข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- การรายงานผลการศึกษา วิจัยของแต่ละหน่วยงานมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยการสรุปผลการศึกษา วิจัยส่วนใหญ่ เป็นการรายงานผลการดำเนินงานทั่วไป มากกว่าการรายงานผลในเชิงวิชาการที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล อย่างมีระเบียบแบบแผน

๓) แนวโน้มการพัฒนา

การดำเนินงานศึกษา วิจัย และปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมาพบว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมาย ของแผนแม่บทฯ และจำเป็นต้องเร่งรัดการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการการ วางแผนแม่บทการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) แนวนโยบายคณะกรรมการพัฒนา และธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานศึกษา วิจัยระยะต่อไป ดังนี้

๓.๑) แก้ไขปรับปรุงข้อจำกัดการดำเนินงานศึกษา วิจัยดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ การกำหนดกรอบและ หลักเกณฑ์การสนับสนุนงบประมาณ กปร. ด้านการศึกษา วิจัย พร้อมทั้งเพิ่มมาตรการกำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานศึกษา วิจัยของหน่วยงานให้ชัดเจน มีระเบียบแบบแผนในทิศทางเดียวกันมากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรเพิ่มโอกาสดำเนินงานศึกษา วิจัย ในพื้นที่เกษตรกรควบคู่กันด้วย

๓.๒) มุ่งเน้นสนับสนุนการดำเนินงานศึกษา วิจัยให้สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริม และการใช้ประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริ แนวนโยบายคณะกรรมการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกฯ และทันกับสถานการณ์ ปัจจุบันครอบคลุมการดำเนินงานในมิติต่างๆ อาทิ

- ด้านการเพิ่มศักยภาพของหญ้าแฝก ได้แก่ การทนเค็ม ทนร้อน การเพิ่มความแข็งแรงทนทาน ในการปลูก การขนส่ง ปรับปรุงพันธุศาสตร์เพื่อเพิ่มการขยายพันธุ์หญ้าแฝกด้วยวิธีการเพาะเมล็ด และการศึกษาจุลินทรีย์ที่เป็น ประโยชน์ การศึกษาเปรียบเทียบโครโมโซมระหว่างหญ้าแฝกกับหญ้าชนิดอื่นๆ เป็นต้น

- ด้านการใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย การลด มลพิษในดิน การเก็บกักคาร์บอน เป็นต้น

- ด้านการพัฒนาพันธุ์หญ้าแฝก

- ด้านเศรษฐศาสตร์ และสังคม

๒.๒ ด้านการจัดการองค์ความรู้

๑) ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานด้านการจัดการองค์ความรู้หญ้าแฝก ในระยะของแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) มีหน่วยงานร่วมขับเคลื่อนดำเนินงาน เช่น กรมพัฒนาที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กองบัญชาการตำรวจ ตระเวนชายแดน กรมปศุสัตว์ สถาบันการศึกษา โครงการพัฒนาโดยดุงฯ (พื้นที่ทรงงาน) สำนักงาน กปร. โดยใช้บังคับ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

- การรวบรวมและประมวลองค์ความรู้หญ้าแฝกที่มีอยู่จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ในประเทศ และต่างประเทศ ด้วยระบบโปรแกรมสำเร็จรูป ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับพระราชดำริ และข้อมูลวิชาการ ได้แก่ ลักษณะพันธุ์หญ้าแฝก การขยายพันธุ์ การดูแลรักษา การปลูก และรูปแบบการปลูกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นแกนในการขับเคลื่อนดำเนินงาน ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ และชุดความรู้นี้จะใช้เป็นฐานข้อมูลเพื่อนำไปเรียบเรียงเป็นเอกสาร คู่มือการปฏิบัติงานหญ้าแฝก และเอกสารวิชาการต่างๆ

- การจัดทำสื่อเพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหญ้าแฝก ในเชิงวิชาการโดยมีกรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงาน กปร. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเรียบเรียง และปรับปรุงฐานข้อมูลเอกสารด้านวิชาการทั้งฉบับภาษาไทย และภาษาอังกฤษ อาทิ คู่มือการปฏิบัติงานหญ้าแฝก เอกสารวิชาการ “Technical Bulletin” ซึ่งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยเอกสารแต่ละเรื่องมีการจัดพิมพ์ปีละไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ฉบับ พร้อมนี้ในห้วงระยะเวลาของแผนแม่บทดังกล่าว ได้มีการปรับปรุงหนังสือสารานุกรมเรื่องหญ้าแฝกให้มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยดำเนินงานจัดพิมพ์และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ จำนวน ๒,๐๐๐ ฉบับ

นอกจากนี้ หน่วยงานได้มีกิจกรรมในการผลิตและเผยแพร่ชุดความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกผ่านสื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบของซีดี เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการปลูก พันธุ์และการขยายพันธุ์ การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์ตามหลักวิชาการ จำนวนปีละ ๒,๐๐๐ แผ่น

- การจัดการประชุมวิชาการเผยแพร่ผลงานด้านการศึกษา วิจัยหญ้าแฝก และการฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การใช้ระบบเทคโนโลยีหญ้าแฝก สู่กลุ่มเป้าหมายระดับต่างๆ โดยมีกรมพัฒนาที่ดิน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โครงการพัฒนาออยตุงฯ (พื้นที่ทรงงาน) ร่วมขับเคลื่อนดำเนินงาน โดยแต่ละหน่วยได้จัดการฝึกอบรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ให้แก่กลุ่มเป้าหมายระดับต่างๆ อาทิ เจ้าหน้าที่รัฐ เกษตรกร ประชาชน นักเรียน ที่ผ่านมามีผู้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมกว่า ๖,๐๐๐ คน ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

- การจัดการองค์ความรู้สำหรับการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมีกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมปศุสัตว์ สถาบันการศึกษา ได้ร่วมขับเคลื่อนดำเนินงานผ่านกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร อาทิ การศึกษา ดูงานในพื้นที่ของหน่วยงาน กลุ่ม ชุมชน เครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกที่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ สำหรับสถาบันการศึกษาได้สอดแทรกเนื้อหาสาระการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในหลักสูตรที่เป็นแกนกลางของระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในหัวข้อการอนุรักษ์ดินและน้ำทรัพยากรธรรมชาติ โดยเขตการศึกษาในระดับพื้นที่ที่มีความพร้อมก็สามารถนำหลักสูตรดังกล่าวไปประยุกต์จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามความเหมาะสม เช่น โรงเรียนบ้านตะโกกลาง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเสร็จสิ้น และนำไปส่งเสริมขยายผลยังพื้นที่โรงเรียนเครือข่าย รวม ๘ แห่ง พร้อมนี้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมหญ้าแฝกเพื่ออาหารกลางวัน โดยนำรายได้จากการจัดจำหน่ายกล้าพันธุ์หญ้าแฝก และผลิตภัณฑ์ที่ถนอมจากใบหญ้าแฝก ไปสนับสนุนค่าใช้จ่ายค่าอาหารกลางวันของนักเรียนอีกด้วย

ทั้งนี้ เพื่อบังเกิดผลสัมฤทธิ์การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรม คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้กำหนดกรอบแนวทางการขับเคลื่อนดำเนินงานดังกล่าว ผ่านกลไกการบริหารงาน คณะทำงานการจัดการองค์ความรู้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิหน่วยงานต่างๆ ร่วมจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมโดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิทยากร กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ซึ่งขณะนี้ได้จัดทำหลักสูตรดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว อยู่ระหว่างขั้นตอนของการพิจารณารายละเอียดและสนับสนุนดำเนินงาน ก่อนนำไปสู่ขั้นตอนของการส่งเสริมและขยายผลในลำดับต่อไป เบื้องต้นคาดว่าจะสามารถหาข้อสรุปการดำเนินงานได้ ภายหลังจากเสร็จสิ้นระยะเวลาดำเนินงานตามแผนแม่บทฯ (ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔)

๒) ปัญหาอุปสรรค

การประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝกของหน่วยงาน ตลอดจนการจัดทำหลักสูตร และสื่อสำหรับถ่ายทอดความรู้ ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายระดับต่างๆ ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากกระบวนการจัดการองค์ความรู้ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยมีจุดอ่อนการดำเนินงานที่สำคัญเกี่ยวกับฐานข้อมูล และการประสานเชื่อมโยงการปฏิบัติในเชิงนโยบายจากส่วนกลางไปสู่เป้าหมายระดับท้องถิ่น กอปรกับสถาบันการศึกษาซึ่งถือเป็นแกนสำคัญในการขับเคลื่อนดำเนินงานดังกล่าวมีการจัดทำหลักสูตร

การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ แต่อยู่ในหัวข้อสาระวิชาโครงการงานวิทยาศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งยังไม่สามารถยกระดับเป็นวิชาหลักของการศึกษาได้ ทั้งนี้ การจัดหลักสูตรหรือวิชาสาขานี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสถาบันการศึกษา การให้ความสำคัญของนโยบายส่วนกลาง และเขตพื้นที่การศึกษาระดับท้องถิ่นที่จะนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

๓) แนวโน้มการพัฒนา

การพัฒนาประสิทธิภาพด้านการจัดการองค์ความรู้ในระยะเริ่มต้น โดยเฉพาะการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการองค์ความรู้ด้านหญ้าแฝกให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในแต่ละระดับ ดังนั้น ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานระยะต่อไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวทางเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ดังนี้

๓.๑) ส่งเสริมและขยายผลการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และการนำไปใช้ประโยชน์ ให้เกิดความต่อเนื่อง และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทั้งในภาครัฐ เอกชน อุตสาหกรรม เกษตรกร นักเรียนนักศึกษา และประชาชนทั่วไป

๓.๒) ผลักดันให้มีการจัดการองค์ความรู้หญ้าแฝกบรรจุในหลักสูตรการศึกษาแต่ละระดับตามความเหมาะสม

๓.๓) ให้กลไกการปฏิบัติงานจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่ม ชุมชน หรือเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเป็นแกนสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ภายใต้กระบวนการพัฒนาฐานความคิด และการจัดการข้อมูลสารสนเทศที่เป็นระบบ

๓.๔) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้ โดยมุ่งเน้นพื้นที่วิกฤตที่เสี่ยงภัยจากดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก รวมถึงพื้นที่วิกฤตอื่นๆ เป็นสำคัญ

๒.๓ ด้านการส่งเสริม

๑) ผลการดำเนินงาน

การส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกของหน่วยงานต่างๆ ในระยะที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อการปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อส่งเสริม สาธิต ฝึกอบรมการใช้ประโยชน์และขยายพันธุ์หญ้าแฝกของหน่วยงานฯ สรุปผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

๑.๑) การปลูกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในช่วงแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) มีการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำรวมแล้วครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓.๘๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๗ ของเป้าหมายรวม ๔.๔๕ ล้านไร่ สาเหตุที่การดำเนินงานยังไม่ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการรายงานผลการดำเนินงาน และการจำแนกพื้นที่การปลูกหญ้าแฝก ซึ่งบางพื้นที่ไม่สามารถจัดแบ่งได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานภาพรวมยังอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

๑.๒) การปลูกเพื่อปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในช่วงแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) มีการปลูกหญ้าแฝกในกิจกรรมนี้ รวมแล้วครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๔๘๙,๙๕๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๒ ของเป้าหมายรวม ๖๐๐,๐๐๐ ไร่ การดำเนินงานยังไม่ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นทำนองเดียวกัน อย่างไรก็ตามการกำหนดพื้นที่เป้าหมายอาจมีความจำเป็นต้องพิจารณาเพื่อให้เป็นพื้นที่เป้าหมายที่มีความเหมาะสม หรืออาจพิจารณาถึงการดำเนินงานของหน่วยงาน การจัดเก็บข้อมูล และรายงานผลที่มีการจัดทำอย่างเป็นระบบ

๑.๓) การปลูกเพื่อส่งเสริม สาธิต ฝึกอบรม และการขยายพันธุ์

ผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในช่วงแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) โดยกิจกรรมการปลูกหญ้าแฝกนี้ หลายหน่วยงานได้รายงานไว้ว่ามีการดำเนินงาน แต่ไม่มีการระบุเป้าหมายของการดำเนินงาน เนื่องจาก การปลูกหญ้าแฝกในกิจกรรมนี้ได้ดำเนินงานในพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก

“สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : “รายงานผลการประชุมเชิงปฏิบัติการการวางแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)”, ๒๕๕๔ (อัครา)”

ด้านการปลูกเพื่อส่งเสริม

สนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน มีบทบาทในการส่งเสริม ธรณกร์การปลูกหญ้าแฝกอย่างยั่งยืน โดยเน้นเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และเพื่อให้มีปริมาณหญ้าแฝกเพียงพอต่อความต้องการ พบว่า หน่วยงานของภาครัฐ เน้นบทบาทของการส่งเสริมการปลูกและการดูแลรักษาหญ้าแฝกให้มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการ อันก่อเกิดความยั่งยืนเพิ่มมากขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นมีการบูรณาการประสานการปฏิบัติใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานนั้น อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับการผลิตกล้าหญ้าแฝกซึ่งกรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลัก (*ผลิตประมาณปีละ ๒๗๐ ล้านกล้า รวมระยะเวลา ๕ ปี ประมาณ ๑,๓๕๐ ล้านกล้า*) จำนวนกล้าดังกล่าวสนับสนุนให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมดำเนินกิจกรรมในการผลิตกล้าหญ้าแฝกเพื่อแจกจ่าย อาทิ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช นอกจากนี้ กรมทางหลวง และกรมทางหลวงชนบท ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากเกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันดินถล่มในพื้นที่ลาดไหล่ทาง และพัฒนารูปแบบการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับพืชคลุมดิน ช่วยลดการสูญเสียดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงยังมีหน่วยงานในความรับผิดชอบของกองทัพบก หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โครงการพัฒนาออยตุงฯ (พื้นที่ทรงงาน) มูลนิธิโครงการหลวง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ แห่ง ก็มีบทบาทเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมและขยายพันธุ์หญ้าแฝกอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ในการจำแนกพื้นที่ในการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกกรมพัฒนาที่ดินได้ใช้ฐานข้อมูลจากการประเมินผลการสูญเสียหน้าดินในเขตพื้นที่ต่างๆ เป็นหลักในการส่งเสริมดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่เป้าหมายไว้ในแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ซึ่งได้จำแนกพื้นที่เป้าหมายการปลูกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเพื่อการสาธิต ฝึกอบรมและการขยายพันธุ์

ด้านการสาธิต

ด้านการสาธิตการปลูกหญ้าแฝกรูปแบบต่างๆ ในระยะเวลาแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ได้ดำเนินงานโดยจัดทำแปลงสาธิต ควบคู่กับแปลงรวบรวมพันธุ์หญ้าแฝกทั้งในและต่างประเทศในพื้นที่โครงการสำคัญต่างๆ อาทิ โครงการจัดพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หนองพลับ - กัดหลวง โครงการปลูกป่าชายพัฒนา - แม่ฟ้าหลวง สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดราชบุรี โครงการศึกษาฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบหญ้าแฝก ภายใต้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ซึ่งได้จัดทำแปลงสาธิตการปลูกหญ้าแฝกตามหลักวิชาการในพื้นที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน ประกอบด้วย กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สถาบันการศึกษา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยได้จัดตั้งศูนย์สาธิตการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ จำนวน ๖ แห่ง ขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงรับการสนับสนุนปัจจัยด้านการผลิตเกี่ยวกับหญ้าแฝกได้ในโอกาสเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมและขยายผลพื้นที่ต้นแบบการปลูกหญ้าแฝกไปยังพื้นที่เกษตรกร รวมถึงยกระดับพื้นที่เกษตรกรที่มีความพร้อมและมีผลความก้าวหน้าการดำเนินงานกิจกรรมเป็นที่ประจักษ์ จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้หญ้าแฝก โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)) สนับสนุนขับเคลื่อนการปฏิบัติอย่างใกล้ชิด

ด้านการฝึกอบรม และการขยายพันธุ์

ผลการดำเนินงานด้านการฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหญ้าแฝก โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนดำเนินงาน ซึ่งในระยะแผนแม่บทฯ ที่ผ่านมาหลายหน่วยงานมีการจัดการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชน ครู นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกรในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมไม่น้อยกว่า ๘๐,๐๐๐ ราย โดยเฉพาะกรมพัฒนาที่ดินได้ฝึกอบรมหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและประจำตำบลปีละกว่า ๑๐,๐๐๐ ราย ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายคนรักหญ้าแฝกกว่า ๔๐๐ ราย ทั่วประเทศ โดย บริษัท ปตท. จำกัด เป็นแกนหลักสนับสนุนดำเนินงาน

สำหรับกิจกรรมด้านการขยายพันธุ์หญ้าแฝก กรมพัฒนาที่ดินได้เพาะขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกไว้เพื่อแจกจ่ายให้แก่หน่วยงาน ชุมชน เกษตรกร และผู้ที่สนใจทั่วไปปีละไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ล้านกล้า นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ควบคู่กันด้วยอย่างไรก็ตามในการขยายพันธุ์กล้าหญ้าแฝกมีหลายหน่วยงานที่มีความพร้อมร่วมให้การสนับสนุนดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ปริมาณกล้าพันธุ์เพียงพอกับความต้องการในการแจกจ่ายของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ อาทิ โครงการพัฒนาโดยต่างๆ (พื้นที่ทรงงาน) มูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์สาธิตการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าด้านป่าไม้

๒) ปัญหาอุปสรรค

การขับเคลื่อนดำเนินงานในระยะของแผนแม่บทฯ ฉบับที่สี่ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ได้ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) มากำกับตำแหน่งพิกัดของการปลูกหญ้าแฝกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการส่งเสริม เน้นให้ทราบถึงข้อมูลตำแหน่งพิกัด รูปแบบการปลูก จำนวนกล้าที่ใช้ และรูปภาพแสดงกิจกรรมการปลูก โดยกรมพัฒนาที่ดินร่วมกับสำนักงาน กปร. เป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานและพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ขึ้น และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมขับเคลื่อนดำเนินงาน โดยในการจัดทำระบบฐานข้อมูลมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ข้อมูลการพัฒนาและธรรมาภิบาลการปลูกหญ้าแฝกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงจะส่งผลให้ระบบเกิดความสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันการบันทึกข้อมูลเพื่อใช้เป็นฐานอยู่ในระยะเริ่มต้น ยังขาดข้อมูลจากหน่วยงาน โดยเฉพาะข้อมูลด้านพิกัดทางภูมิศาสตร์ ส่งผลให้การใช้งานระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการรายงานความก้าวหน้าและติดตามผลการดำเนินงานโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) แนวโน้มการพัฒนา

จากปัญหาข้อจำกัดในการส่งเสริมพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกข้างต้น จึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก โดยมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

๓.๑) ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ดินและน้ำควบคู่กับการปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่วิกฤติที่มีความเสี่ยงภัยจากดินถล่ม และน้ำป่าไหลหลาก

๓.๒) เสริมสร้างพัฒนาเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกให้มีความพร้อมและเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๓.๓) ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นกลไกสำคัญในการรายงานความก้าวหน้า การติดตามและขยายผลการดำเนินงานได้ทันกับสถานการณ์ ซึ่งขั้นต้นจะมุ่งเน้นการสร้างความรู้และความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบันทึก แก้ไข และเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมและขยายผลการจัดการความรู้หญ้าแฝกอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๔ ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

๑) ผลการดำเนินงาน

การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหญ้าแฝกและการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับหญ้าแฝกมีการดำเนินงาน ดังนี้

๑.๑) การอบรมถ่ายทอดความรู้ พร้อมทั้งจัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านวิชาการและเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ จัดพิมพ์หนังสือสารานุกรมเรื่องหญ้าแฝก จุลสาร “ภูมิวารินอนุรักษ์” และเอกสารภาษาอังกฤษ “Vetiverim Newsletter” ตลอดจน “Technical Bulletin” รวมกว่า ๓,๐๐๐ เล่มต่อปี

๑.๒) การจัดทำสื่อเอกสารด้านวิชาการ เช่น คู่มือเจ้าหน้าที่รัฐเรื่องการใช้ หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงแผ่นพับเผยแพร่ โดยชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติหญ้าแฝก การขยายพันธุ์ การปลูกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม

๑.๓) การจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก โดยมีหน่วยงานร่วมสนับสนุนดำเนินงาน อาทิ ศูนย์ปฏิบัติการหญ้าแฝก กรมพัฒนาที่ดินได้จัดแสดงข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับหญ้าแฝก โดยเปิดให้

หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษาเข้าเยี่ยมชม ซึ่งเน้นการให้ความรู้ด้านรูปแบบการปลูก การใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ดิน และน้ำ และให้การสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ โดยจัดเตรียมแบบจำลองการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชันต่างๆ ตัวอย่าง ราชอาณาจักร และเอกสารเผยแพร่ต่างๆ แก่ผู้สนใจ รวมถึงการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ในสถานที่ต่างๆ ตามการขอรับสนับสนุนของหน่วยงานราชการ และเอกชนในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

๑.๔) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหญ้าแฝกในรูปแบบของ Internet ผ่านการจัดทำระบบเครือข่ายข้อมูลหญ้าแฝกเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ในแถบแปซิฟิก ได้แก่ PRVN (Pacific Rim Vetiver Network) และเครือข่ายข้อมูลหญ้าแฝกในประเทศไทย ได้แก่ THVN (Thailand Vetiver Network) เพื่อใช้เผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหญ้าแฝก

๑.๕) จัดกิจกรรมการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกและกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่รัฐ และเกษตรกรในพื้นที่เข้าใจ พร้อมทั้งเห็นความสำคัญของหญ้าแฝกให้มากขึ้น โดยดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน มีองค์กรหลักในการจัดประกวด ประกอบด้วย สำนักงาน กปร. มูลนิธิชัยพัฒนา กรมพัฒนาที่ดิน และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กิจกรรมนี้ยังเกิดผลต่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างมาก ทำให้เห็นตัวอย่างของเกษตรกรที่มีความสามารถในการปลูกและดูแลรักษาหญ้าแฝกพื้นที่ต่างๆ อย่างชัดเจน ปัจจุบันมีผู้ได้รับรางวัลอันเป็นตัวอย่างความสำเร็จจากผลการประกวดฯ จำนวน ๒๓๕ ราย กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นอกจากนี้ กรมพัฒนาที่ดินยังจัดประกวดหญ้าแฝกของหน่วยงานในพื้นที่ต่างๆ ในทุกปีอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์ประสงค์เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เจ้าหน้าที่ และเกษตรกรผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งมีผลงานดีเด่น รวมถึงเป็นการขยายผลและสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๒) ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหญ้าแฝกในระยะที่ผ่านมา แม้ว่าในภาพรวมจะประสบผลสำเร็จในเชิงปริมาณ แต่มีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหญ้าแฝกไม่เพียงพอ ขาดการยอมรับ และมีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษา การสร้างแรงจูงใจให้เห็นคุณค่าของหญ้าแฝก นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านการประสานงานของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน หรือประสานแล้วมีการติดตามแต่ขาดความต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเรียนรู้ต่างๆ ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เต็มที่เท่าที่ควร และขาดการสร้างเอกลักษณ์อันจะสื่อถึงการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดิน และน้ำอย่างแท้จริง

๓) แนวโน้มการพัฒนา

การดำเนินงานในระยะแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) จำเป็นต้องมุ่งเน้นการส่งเสริมและสร้างเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง จึงควรกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายหลัก ดังนี้

๓.๑) ส่งเสริมการพัฒนาและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกผ่านเครือข่ายหมอดินอาสา และเครือข่ายอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนดำเนินงาน

๓.๒) ส่งเสริมให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน ในท้องถิ่นและเป็นการประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของการดำเนินงาน

๒.๕) ด้านการบริหารจัดการ

๑.) ผลการดำเนินงาน

๑.๑) ด้านโครงสร้างการบริหารงาน

การบริหารดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการจัดองค์กรบริหารงาน โดยมีคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี เป็นประธาน และมีหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการฯ ทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับ ดูแล ด้านนโยบาย โดยมีหน่วยงานต่างๆ กว่า ๓๐ หน่วยงานเป็นผู้ปฏิบัติและมีสำนักงาน กปร. ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ และเป็นแกนกลางในการประสานการดำเนินงาน นอกจากนี้ระดับปฏิบัติการจะมีคณะกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลรับผิดชอบด้านวิชาการ มีสำนักงาน กปร. เป็นฝ่ายเลขานุการ และคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์รับผิดชอบด้านการส่งเสริมและขยายผลการดำเนินงาน มีกรมพัฒนาที่ดิน เป็นฝ่ายเลขานุการ ในด้านงบประมาณช่วงปี ๒๕๓๖ - ๒๕๔๙ ได้ใช้งบประมาณขับเคลื่อน

การดำเนินงาน รวมทั้งสิ้นกว่า ๒,๒๐๐ ล้านบาท และในระยะแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ใช้งบประมาณกว่า ๒,๑๐๐ ล้านบาท จำแนกเป็นงบ กปร. ประมาณ ๘๐ ล้านบาท และงบปกติของหน่วยงานต่างๆ ประมาณ ๒,๑๐๐ ล้านบาท

๑.๒) ด้านกลไกการบริหารงาน

การดำเนินงานพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริตั้งแต่เริ่มดำเนินงานในปี ๒๕๓๖ ถึงปัจจุบัน ได้ใช้แผนเป็นกรอบขึ้นำการดำเนินงานมาแล้ว ๔ แผน โดยในช่วงระยะเวลาดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) หน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมแปลงแผนแม่บทสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประจำปีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง

๑.๓) ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน

ในการติดตามผลการดำเนินงานโครงการในช่วงของแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) ได้มีการติดตามผลการดำเนินงานใน ๔ ลักษณะ คือ

ข้อมูลเอกสาร ซึ่งสำนักงาน กปร. เป็นแกนกลางในการประสานรวบรวมข้อมูลผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้จัดทำไว้เผยแพร่ทั่วไป ทั้งที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน กปร. หรือ ดำเนินงานตามงบปกติของแต่ละหน่วยงาน โดยจะประสานการจัดส่งข้อมูลในแต่ละปีงบประมาณ หรือเมื่อมีผลความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการ

การศึกษา ศึกษานภาคสนาม โดยมีบุคคลหรือคณะบุคคลที่ไปตรวจเยี่ยมและติดตามผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี ประธานกรรมการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ ซึ่งเดินทางไปตรวจเยี่ยมในพื้นที่ต่างๆ ทั้งของประชาชนและส่วนราชการอย่างต่อเนื่อง คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ติดตามผลการดำเนินงานในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ร่วมกับคณะเจ้าหน้าที่ของ สำนักงาน กปร. โดยสับเปลี่ยนหมุนเวียนการปฏิบัติงานกันไปตามเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ทั้งนี้ ในระยะเวลาของแผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) นายอำพลฯ องคมนตรี พร้อมด้วยคณะผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ตรวจเยี่ยมผลการดำเนินงานในพื้นที่เกษตรกร และพื้นที่ส่งเสริมขยายผลของหน่วยงาน รวม ๘ ครั้ง ในพื้นที่ต่างๆ ประกอบด้วย

- ๑) ปี ๒๕๕๐ จำนวน ๔ ครั้ง ในพื้นที่ ๖ จังหวัด ได้แก่
 - ครั้งที่ ๑ ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ พื้นที่จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๒๖ - ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๐ ณ พื้นที่จังหวัดตาก
 - ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๐ ณ พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์
 - ครั้งที่ ๔ ระหว่างวันที่ ๑๙ - ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ณ พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก
- ๒) ปี ๒๕๕๑ จำนวน ๑ ครั้ง เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๑ ณ พื้นที่จังหวัดสุรินทร์
- ๓) ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๒ ครั้ง ในพื้นที่ ๒ จังหวัด ได้แก่
 - ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๓ ณ พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา
 - ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๓ ณ พื้นที่จังหวัดพะเยา
- ๔) ปี ๒๕๕๔ จำนวน ๑ ครั้ง เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ณ พื้นที่จังหวัดสงขลา

การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นแกนกลางในการประสานการปฏิบัติและพัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สอดคล้องตามสถานการณ์

๑.๔) ด้านการติดตามประเมินผล

สำนักงาน กปร. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินงานติดตามและประเมินผลการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่วิกฤตที่มีความเสี่ยงภัยจากดินถล่ม และน้ำป่าไหลหลากรวมถึงพื้นที่สูง ได้แก่ โครงการนาร่องในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี โดยติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานในการส่งเสริมและขยายผลการใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำให้แก่ประชาชน รวมทั้งแนวโน้มการตระหนัก การรับรู้และการยอมรับของประชาชนเกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝก ผลการศึกษาพบว่าส่วนราชการในพื้นที่ร้อยละ ๘๕ ยังยึดติดว่าการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเป็นภารกิจหลักของสถานีพัฒนาที่ดินทำให้การประสานในเชิงบูรณาการค่อนข้างจำกัด ขาดการสอดประสานแผนการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกที่ชัดเจน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกบางหน่วยงานมีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปลูกและดูแลรักษาหญ้าแฝกไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๐ ศึกษาความรู้ด้วยตนเองจากคู่มือเอกสารวิชาการ โทรทัศน์

สำหรับผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ ร้อยละ ๔๗.๑ ให้ความสนใจในการกระตุ้นให้ราษฎรวางแผนป้องกันปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินในพื้นที่เสี่ยงภัยค่อนข้างน้อย จะมีการนำหญ้าแฝกไปปลูกร่วมกับการดำเนินกิจกรรมในชุมชนเฉพาะโอกาสสำคัญๆ เท่านั้น

ประชาชนมีปัญหาภายหลังการปลูกแล้วขาดการดูแลรักษาที่ดี ร้อยละ ๕๐.๘ ทำให้หญ้าแฝกตายหรือไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

๒) ปัญหาอุปสรรค

ในการติดตามผลการดำเนินงานโครงการจากเอกสารรายงาน ยังเป็นการรายงานผลการดำเนินงานในส่วนของผลผลิตของกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่มากกว่าการรายงานถึงผลลัพธ์การดำเนินงานโครงการ นอกจากนี้แล้วในการดำเนินโครงการจัดทำฐานข้อมูลหญ้าแฝกในระบบ GIS ยังไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องด้วยการสนับสนุนข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีไม่เพียงพอ และการประมวล บันทึกผลข้อมูลยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นระบบฐานข้อมูล จึงไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) แนวโน้มการพัฒนา

จากสภาพปัญหาและการติดตามประเมินผลโครงการข้างต้นส่งผลให้แนวทางการบริหารจัดการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกระยะต่อไป มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ ดังนี้

๓.๑) ทบทวนกรอบขอบเขตพื้นที่เป้าหมายการปลูกหญ้าแฝกให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาปัจจุบัน ได้แก่ การรณรงค์ส่งเสริมในการนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายในพื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่ที่มีปัญหาดินถล่มหรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง โดยเน้นการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ เช่น การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับพืชท้องถิ่นที่มีรากแก้ว

๓.๒) กำหนดให้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลทั้งในระบบเอกสารและระบบ GIS ให้มีความครบถ้วน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓.๓) ส่งเสริมการบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่น ด้วยความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนตามลักษณะของภูมิศาสตร์และภูมิสังคม

๓.๔) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายการปลูกหญ้าแฝก และพื้นที่นำร่องโครงการเพื่อเป็นจุดสาธิต และทดลองให้เห็นจริง

๓. วิสัยทัศน์

ถ่ายทอดองค์ความรู้แนวพระราชดำริการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกสู่ภาคปฏิบัติผ่านเครือข่ายศูนย์กลางเรียนรู้ และผลักดันพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลทุกภาคส่วน ในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการใช้หญ้าแฝกอย่างเป็นระบบ

๔. วัตถุประสงค์

๔.๑ สนองพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาและธรรมาภิบาลการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ให้ถูกต้องครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

๔.๒ จัดกลไกและกระบวนการจัดการเพื่อเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของทุกเครือข่ายพัฒนา โดยประยุกต์องค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีอยู่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม

๔.๓ พัฒนาระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายมีความรู้และความเข้าใจ และเห็นความสำคัญการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำตามหลักวิชาการ

๔.๔ หาแนวทางการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการใช้ประโยชน์อื่นๆ อย่างครบวงจรอันเป็นการเพิ่มมูลค่านอกเหนือจากการนำไปใช้ในด้านการเกษตรกรรม

๕. กรอบแนวทางการดำเนินการ

๕.๑ ยึดแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทาน เน้นการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ยืนต้นที่มีรากแก้วในพื้นที่เสี่ยงภัยจากดินถล่ม และมีความลาดชันสูง

๕.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ด้านหญ้าแฝก โดยเสริมสร้างบทบาท การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกในทุกภาคส่วน เชื่อมโยงการปฏิบัติร่วมกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหาร ส่วนตำบล ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหญ้าแฝกอย่างเป็นทางการ

๕.๓ ติดตาม กำกับ ดูแลพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกโดยชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง

๕.๔ เชื่อมโยงเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนพัฒนาตำบลในลักษณะบูรณาการการบริหารจัดการ ทรัพยากรท้องถิ่น

๕.๕ เน้นให้ความสำคัญกับการจัดการองค์ความรู้หญ้าแฝก โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็น เครื่องมือในการติดตามการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างต่อเนื่อง

๖. เป้าหมาย

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทิศทางเดียวกัน จึงเห็นควรให้กำหนดพื้นที่เป้าหมายและเป้าหมายในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

❖ พื้นที่และประชากรเป้าหมาย

๖.๑ เป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ปีละ ๖๕๑,๕๐๐ ไร่

๑) พื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายปานกลาง และสูง ในพื้นที่เกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่ที่มีความลาดชัน จำเป็นต้องมีระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่วิกฤตที่มีความเสี่ยงต่อดินถล่มและน้ำป่าไหลหลาก พื้นที่สูง และพื้นที่เขตพัฒนาที่ดิน ปีละ ๖๐๐,๐๐๐ ไร่

๒) พื้นที่ที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายที่เป็นพื้นที่นอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่เปิดใหม่ในโครงการก่อสร้าง ที่มีความลาดชัน พื้นที่ในโครงการชลประทาน พื้นที่กรมอุทยานฯ โครงการปลูกป่า โครงการก่อสร้างบำรุงรักษาทางหลวง และทางรถไฟ เป็นต้น ปีละ ๕๑,๕๐๐ ไร่

๖.๒ เป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปีละ ๖๓,๕๐๐ ไร่

๑) พื้นที่ใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม ปีละ ๔๐,๐๐๐ ไร่

๒) พื้นที่ปรับปรุงสภาพแวดล้อม ปีละ ๒๓,๕๐๐ ไร่

๖.๓ เป้าหมายเพื่อส่งเสริม สาธิต ฝึกอบรมการใช้ประโยชน์ และการขยายพันธุ์

พื้นที่เป้าหมาย กำหนดให้ครอบคลุมพื้นที่รับผิดชอบกิจกรรมดำเนินงานพัฒนาและธรรงค์การใช้หญ้าแฝกของ หน่วยงานต่างๆ ดังนี้

๑) ฐานปฏิบัติการและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

๒) พื้นที่ในสถานศึกษาในทุกระดับ ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี

๓) ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

๔) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวม ๖ ศูนย์

๕) พื้นที่สาธารณประโยชน์ต่างๆ

๖) เขตพัฒนาที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน

๗) พื้นที่รับผิดชอบของหน่วยทหาร

๘) พื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน)

๙) พื้นที่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิโครงการหลวง

- ๑๐) พื้นที่สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ และหน่วยจัดการต้นน้ำ
 - ๑๑) พื้นที่อื่นๆ ได้แก่ พื้นที่ขยายผลการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
- ๖.๔ เป้าหมายเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในเขตอุตสาหกรรม ได้แก่ พื้นที่จัดสร้างโรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่ควบคุมคุณภาพน้ำ

๗. แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

๗.๑ ด้านการศึกษา วิจัย

๗.๑.๑ วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อการศึกษาวิจัยการนำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ให้มีความถูกต้องครบถ้วน
- ๒) เพื่อพิจารณาแนวทางการนำผลการศึกษา วิจัยที่ประสบผลสำเร็จแล้วไปขยายผลให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น
- ๓) เพื่อศึกษาวิจัยประสิทธิภาพการใช้หญ้าแฝกในการฟื้นฟูพื้นที่วิกฤต

๗.๑.๒ แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

- ๑) ส่งเสริมงานศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ เช่น
 - การเพิ่มศักยภาพการขยายพันธุ์หญ้าแฝกด้วยวิธีเพาะเมล็ด
 - การเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกหญ้าแฝกในระยะเวลาที่เหมาะสม
 - ระยะเวลาของการตัดแต่งใบ
 - การศึกษา วิจัยในลักษณะของการประยุกต์และต่อยอดซึ่งเป็นการศึกษาดำเนินงานในพื้นที่จริง และให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการศึกษา ได้แก่ ระบบการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ยืนต้นเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และดินถล่ม
 - การศึกษาโครงการใหญ่เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เฉพาะ (Area Base)
 - การศึกษาทางอนุกรมวิธานและวิวัฒนาการสายพันธุ์โดยมีการเปรียบเทียบหญ้าแฝกกับหญ้าพันธุ์อื่น Taxonomic Revision and Phylogenetic Study (Vetiver & Chrysopogon)
 - การศึกษา วิจัยเกี่ยวกับใช้หญ้าแฝกในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ ตลอดจนการศึกษา วิจัย ประสิทธิภาพหญ้าแฝกกับ Carbon Deposit และ Carbon Credit เป็นต้น
 - การศึกษา วิจัยประสิทธิภาพหญ้าแฝกในด้านเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาพันธุ์หญ้าแฝก
 - การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์หญ้าแฝกเพื่อการจดสิทธิบัตร
 - การวิจัยพันธุ์หญ้าแฝกใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ต่างๆ
- ๒) นำผลงานวิจัยที่สัมฤทธิ์ผล ส่งเสริมและขยายผลไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น
- ๓) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ดำเนินงานศึกษา ทดลอง วิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาและรณรงค์ การใช้หญ้าแฝกในด้านต่างๆ ดังนี้
 - เพิ่มมาตรการกำกับ ตรวจสอบการดำเนินงานศึกษา วิจัยของหน่วยงานให้ชัดเจน มีระเบียบแบบแผน ในทิศทางเดียวกันมากยิ่งขึ้น
 - พัฒนาระบบฐานข้อมูลงานศึกษา วิจัยในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่าง หน่วยงานกลางระดับนโยบาย และระดับพื้นที่ในส่วนท้องถิ่น
 - พัฒนาระบบการจำแนก การจัดเก็บพันธุ์ และแหล่งพันธุ์หญ้าแฝกจากทุกภูมิภาครวมทั้งการ คัดกรองพันธุ์หญ้าแฝก
 - การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษา วิจัย

๗.๒ ด้านการจัดการองค์ความรู้

๗.๒.๑ วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการถ่ายทอดความรู้การใช้เทคโนโลยีหญ้าแฝก

๗.๒.๒ แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

๑) จัดทำและพัฒนาหลักสูตรเสริมการเรียนการสอนการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่สถาบันการศึกษา โดยเน้นครูผู้สอนให้มีความเข้าใจในกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและสนใจที่จะเรียนรู้ เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

๒) ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้ของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ เช่น มีศูนย์เรียนรู้ในแต่ละจังหวัด โดยนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ และองค์ความรู้ใหม่มาพัฒนาต่อยอดให้เกิดความสมบูรณ์ ก่อนนำสู่กระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

๓) ขยายผลองค์ความรู้สู่หน่วยงานภาคอุตสาหกรรมให้มีความรู้ด้านการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในการฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม อาทิ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๔) ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคเอกชนและหมอดินอาสา เพื่อเป็นแกนนำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการขยายผลสู่ผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกระดับชุมชนและท้องถิ่น

๕) จัดให้มีการสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การปฏิบัติงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกทั้งด้านวิชาการและการจัดองค์ความรู้ในระดับประเทศ และระดับนานาชาติตามความเหมาะสม

๖) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ระบบเทคโนโลยีหญ้าแฝกให้สอดคล้อง กับสภาพภูมิสังคมในท้องถิ่น ควบคู่กับการศึกษา วิจัยพื้นฐาน อันนำไปสู่การจัดระบบการศึกษา วิจัยในเชิงลึก

๗) จัดทำสื่อสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายทั้งในระดับเจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และรณรงค์ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีบทบาทในการผลิตสื่ออย่างสร้างสรรค์

๗.๓ ด้านการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์

๗.๓.๑ วัตถุประสงค์

๑) ส่งเสริมสนับสนุนการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำให้กว้างขวางและแพร่หลายมากยิ่งขึ้นอย่างเป็นระบบ

๒) ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกในเชิงรุกให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

๓) พัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหญ้าแฝก และการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

๗.๓.๒ แนวทาง/มาตรการในการดำเนินงาน

■ ด้านการส่งเสริม

๑) จัดทำแผนบูรณาการปลูกหญ้าแฝก โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มภาคีเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกทุกภาคส่วนทั้งในระยะสั้น และหรือระยะกลาง (ประจำปี / ๕ ปี)

๒) จัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้หญ้าแฝกโดยจำแนกพื้นที่เป้าหมายเป็นหลัก พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการรณรงค์ เผยแพร่การปลูกหญ้าแฝกในวันสำคัญต่างๆ

๓) ส่งเสริมการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่เปิดใหม่ที่มีความลาดชันสูงเป็นเครื่องมือลดผลกระทบจากภัยพิบัติ อาทิ ดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก หรือพื้นที่โครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ (Area Approach)

๔) ส่งเสริมให้หน่วยงานที่มีความพร้อมในการผลิตกล้าหญ้าแฝกร่วมสนับสนุนการปฏิบัติให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และเสริมสร้างบทบาทขององค์กรภาคประชาชน เครือข่ายผู้ปฏิบัติงานหญ้าแฝกระดับท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกทุกชั้นตอน

๕) จัดกิจกรรมเสริมสร้างและสนับสนุนการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกในงานหัตถกรรมให้แก่เกษตรกร และกลุ่มผู้สนใจทั่วไป

๖) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้หญ้าแฝกในระดับภาค และระดับท้องถิ่นทั้งในเขตพื้นที่หน่วยงาน ราชการ เอกชน สถาบันการศึกษา วัด และชุมชน

๗) กำหนดยุทธศาสตร์การใช้ประโยชน์หญ้าแฝกทั้งในและนอกพื้นที่ทำการเกษตรครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย ในส่วนของภาครัฐ เอกชน กึ่งเอกชน และพื้นที่อื่นๆ ตามความจำเป็นเร่งด่วนทันกับสถานการณ์ เพื่อสร้างต้นแบบการพัฒนา ที่มีความหลากหลาย

■ ด้านการประชาสัมพันธ์

๑) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรณรงค์ส่งเสริม การปลูกหญ้าแฝก และพัฒนาเว็บไซต์ให้ทันสมัยให้ทุกกลุ่มสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้ เพื่อการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการเพิ่ม ประสิทธิภาพด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

๒) จัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายระดับต่างๆ

๓) ประชาสัมพันธ์การใช้เทคโนโลยีหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำผ่านสื่อที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

๘. ระยะเวลาดำเนินงาน

ระยะเวลาการดำเนินงาน รวม ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

๙. องค์กรบริหารงาน

ประกอบด้วย

๙.๑ ระดับนโยบาย ได้แก่ “คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” แต่งตั้งโดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและกรอบแนวทางการดำเนินงาน พิจารณาให้ความเห็นชอบกับแผนงานและแนวทางดำเนินงาน อำนาจการ กำกับ ดูแล ให้คำแนะนำปฏิบัติ รวมทั้งแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ

๙.๒ ระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย

๙.๒.๑ คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลแต่งตั้งโดยคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน้าที่พิจารณากลับกรอง ให้ความเห็น เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานด้านวิชาการ วางแผนและจัดทำแผนแม่บท ประสานการปฏิบัติงานโครงการฯ ให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน ให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนการดำเนินงานด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ

๙.๒.๒ คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่งตั้งโดยคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีหน้าที่พิจารณาแนวทางส่งเสริม ขยายผลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการฯ ภายใตกรอบแผนแม่บทฯ สนับสนุนการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ ติดตามผลการดำเนินงานส่งเสริมขยายผลและ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และกำกับดูแลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกฯ

๙.๒.๓ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายหญ้าแฝกในระดับจังหวัด และชุมชนมีหน้าที่ในการประสาน บริหารจัดการ ทรัพยากรดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ภายใตกรอบแผนแม่บทฯ

๙.๒.๔ หน่วยปฏิบัติ ได้แก่ หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน อาทิ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมชลประทาน กรมประมง กรมปศุสัตว์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กองทัพบก หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

โครงการพัฒนาอ้อยตุง (พื้นที่ทรงงาน) โครงการหลวง บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เป้าหมาย ในภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และ กรมควบคุมมลพิษ โดยมี สำนักงาน กปร. ทำหน้าที่ “เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน อำนวยการ ประสานงาน ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝก

๑๐. การแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ

๑๐.๑ การจัดทำแผนปฏิบัติการ

หน่วยงานต่างๆ จัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝกฯ ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) และแผนปฏิบัติการประจำปีที่แสดงถึงแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่จะดำเนินงาน ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ โครงการ/กิจกรรม ต่อเนื่อง กลุ่มที่ ๒ โครงการใหม่

๑๐.๒ แหล่งที่มาของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ได้แก่

- ๑) งบประมาณปกติประจำปีของหน่วยงานต่างๆ
- ๒) งบประมาณ กปร.
- ๓) งบประมาณตามนโยบายพิเศษต่างๆ ของรัฐบาล
- ๔) งบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๕) งบประมาณภาคเอกชน เช่น งบประมาณจากธุรกิจเอกชน มูลนิธิ ฯลฯ
- ๖) งบประมาณความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

๑๐.๓ การติดตามประเมินผล

๑๐.๓.๑ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านวิชาการ โดย คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีสำนักงาน กปร. เป็นแกนกลางดำเนินงาน

๑๐.๓.๒ การติดตามผลการดำเนินงานส่งเสริม ขยายผลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานโครงการพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีกรมพัฒนาที่ดินเป็นแกนกลางการดำเนินงาน

๑๐.๓.๓ จัดทำตัวชี้วัดผลการพัฒนาและธรรมาภิบาลใช้หญ้าแฝกในภาพรวมเพื่อประเมินความก้าวหน้า และผลสำเร็จ การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายแผนแม่บทฯ โดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑๐.๓.๔ การประเมินผลการดำเนินงาน มีสำนักงาน กปร. เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงาน รวบรวม และประเมินผลการดำเนินงานทั้งด้านวิชาการและด้านส่งเสริม

ภาคผนวก

ประมวลพระราชดำริ
การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ประมวลพระราชดำริ การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒๐

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้รวบรวมพระราชดำรัสและพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มแรกนับแต่วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๔ จนถึงปัจจุบัน (กรกฎาคม ๒๕๕๔) ดังนี้

วันที่ ๒๒ และ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริแก่ นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ กปร. ณ สวนจิตรลดา และ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปดังนี้

๑. ให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒. การดำเนินการศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกให้พิจารณาลักษณะของภูมิประเทศซึ่งแบ่งได้ ๒ ลักษณะของพื้นที่ ดังนี้

๒.๑ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขาให้ปลูกหญ้าแฝกตามแนวขวางของความลาดชัน และในร่องน้ำของภูเขา เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นในดินไว้ด้วย

๒.๒ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ราบให้ดำเนินการในลักษณะ ดังนี้

- ปลูกโดยรอบแปลง
- ปลูกในแปลงๆ ละ ๑ หรือ ๒ แถว
- สำหรับแปลงพืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่

๓. ผลของการศึกษาทดลอง ควรเก็บข้อมูลทั้งทางด้านการเจริญเติบโตของลำต้นและรากความสามารถในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ของดินและการเก็บความชื้นในดินและเรื่องพันธุ์หญ้าต่างๆ ด้วย

วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๓๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริแก่ นายปราโมทย์ ไม้กลัด ผู้อำนวยการสำนักงานกิจกรรมพิเศษ กรมชลประทาน และ พ.ต.อ. ธีรเดช รอดโพธิ์ทอง ผู้อำนวยการโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปดังนี้

การอนุรักษ์หน้าดินด้วยวิธีทางธรรมชาติ

๑. ได้ทรงศึกษาการอนุรักษ์หน้าดินโดยวิธีธรรมชาติมานานแล้ว ซึ่งในแต่ละพื้นที่มักจะเปิดหน้าดินแล้วทำการเกษตร เช่น การยกร่องพรวนดินซึ่งยังถือว่าเป็นวิธีการที่ผิดธรรมชาติซึ่งจะเกิดปัญหาในอนาคต จึงทรงแนะนำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำการเกษตรอย่างไม่ทำลายธรรมชาติ เช่น การไม่ไถพรวนเปิดหน้าดิน เปลือยดิน เป็นต้น โดยให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทรายฯ ทำเป็นตัวอย่าง แล้วหาทางแนะนำให้ราษฎรทำตามต่อไป

๒. ได้ทรงศึกษาเอกสารของธนาคารโลกเกี่ยวกับการอนุรักษ์หน้าดินด้วยหญ้าแฝก จึงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำการศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์หน้าดิน โดยปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่รูปแบบต่างๆ เช่น ขอบร่องน้ำ แปลงมะม่วงหิมพานต์ บริเวณที่ลาดชัน หรือตามร่องน้ำธรรมชาติ นำหินไปกั้นเป็นฝายเล็กๆ แล้วปลูกหญ้าแฝกด้านหน้าหรือในพื้นที่ทำการเกษตร เช่น แปลงปลูกข้าวโพด เป็นต้น ทั้งนี้ ให้บันทึกภาพก่อนดำเนินการ และหลังดำเนินการไว้เป็นหลักฐานและให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำเป็นตัวอย่าง

วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จทอดพระเนตรโครงการพระราชดำริสวนหาดทรายใหญ่ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีพระราชกระแสว่า “...ขอให้ปลูกหญ้าแฝกไว้ด้วย เพราะหญ้าแฝกมีประโยชน์มากในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายช่วยรักษาหน้าดิน โดยเฉพาะที่โครงการฯ นี้มีที่ลาดชันหลายแห่ง นอกจากนี้หญ้าแฝกยังช่วยกักเก็บอินทรีย์วัตถุไว้ในดิน ใบอ่อนของหญ้าแฝกยังเป็นอาหารสัตว์ได้อีกด้วย...”

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัส ณ โต๊ะเสวยที่ ๑ ภายในพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปดังนี้

ให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนนำหญ้าแฝกไปปลูกตามฐานปฏิบัติการต่างๆ และหมู่บ้านใกล้เคียง แล้วขยายไปปลูกทั่วประเทศ เนื่องจากหญ้าแฝกมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการจัดระบบอนุรักษ์ดินโดยการปลูกเป็นแนวรั้วกันตามระดับชั้น และได้มีการศึกษาทดลองใช้อย่างได้ผลดีในประเทศแถบเอเชียหลายประเทศแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่า การปลูกหญ้าแฝกยังส่งผลให้การเพาะปลูกพืชอื่นๆ ระหว่างแนวรั้วหญ้าแฝกนั้นให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่มากขึ้น

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของโครงการหลวง ณ ที่ทำการที่ตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พระองค์ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมชมแปลงรวบรวมพันธุ์หญ้าแฝก ซึ่งได้เก็บรวบรวมพันธุ์พื้นเมืองจากท้องถิ่นต่างๆ ในประเทศ รวมทั้งของต่างประเทศด้วยและยังได้เยี่ยมชมการทดลองปลูกหญ้าแฝกขวางร่องน้ำ เพื่อลดความแรงของน้ำและสะสมอินทรีย์วัตถุบริเวณหน้าแถวหญ้าแฝก

หลังจากนั้นทั้งสามพระองค์ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝก ณ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖ จังหวัดเชียงใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริ ดังนี้

๑. หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึกแผ่กระจายลงไปในดินจริงๆ เป็นแผงเหมือนกำแพงช่วยกรองตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี จึงควรนำมาศึกษาและทดลองปลูก

๒. การปลูกหญ้าแฝก ควรปลูกเป็นแถวเดี่ยว ระยะระหว่างต้นห่างกัน ๑๐ - ๑๕ ซม. ทำให้ไม่เปลืองพื้นที่การดูแลรักษาง่าย ควรทำการทดลองปลูกในร่องน้ำและบนพื้นที่ลาดชันให้มากเพื่อช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

๓. การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวความคิดใหม่ ควรปลูกโดยไม่ต้องหวังผลอะไรมากนัก แต่ผลที่ได้จะดีมาก และการปลูกไม่จำเป็นต้องไปปลูกในที่ของเกษตรกร ขอให้ปลูกกันในสถานีพัฒนาที่ดินเพื่อเป็นแบบอย่างเพื่อคัดพันธุ์หาพันธุ์ที่ดีที่ไม่ขยายพันธุ์โดยออกดอก ต้องดูว่าปลูกแล้วมีพันธุ์ไหนที่ทนแล้ง ในหน้าแล้งยังเขียวอยู่ก็ใช้ได้ โดยขอให้ปลูกก่อนฤดูฝนจะทำให้เกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียงเห็น

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

โดยมีนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ กปร. นายปราโมทย์ ไม้กลัด ผู้เชี่ยวชาญพิเศษให้คำปรึกษาการจัดสรรน้ำและปรับปรุง
บำรุงรักษา กรมชลประทานและนายพิมลศักดิ์ สุวรรณทัต ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. เข้าเฝ้ารับเสด็จฯ ถวายงาน

ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงปลูกหญ้าแฝก
ในแปลงทดลองของศูนย์ฯ และได้พระราชทานพระราชดำริ โดยสรุปดังนี้

๑. ให้ดำเนินการปลูกหญ้าแฝก ซึ่งจะช่วยทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยรากของหญ้าแฝกจะอุ้มน้ำไว้ ซึ่งจะช่วยให้เกิด
ความชุ่มชื้นในดินอันจะสามารถปลูกพืชอื่นๆ เช่น ข้าวโพดหรือต้นไม้ยืนต้นอื่นๆ ในบริเวณที่ปลูกหญ้าแฝกได้และคุณสมบัติ
อีกอย่างหนึ่งของหญ้าแฝกก็คือ หญ้าแฝกจะเป็นตัวกักเก็บไนโตรเจน และกำจัดสิ่งเป็นพิษหรือสารเคมีอื่นๆ ไม่ให้ไหลลงไปยัง
แม่น้ำลำคลอง โดยกักให้ไหลลงไปได้ดินแทน

๒. ให้ดำเนินการศึกษาและคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ไปพร้อมๆ กันเพื่อที่จะได้นำไปส่งเสริมและขยาย
พันธุ์ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป โดยเฉพาะตามไหล่เขาที่จะมีการพังทลายของดินมาก เช่น ที่โครงการเขาชะงุ้มและที่วัดญาณสังวราราม
ก็ควรปลูกเช่นกัน และทรงแนะนำวิธีการปลูกว่าสมควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหน้าฝนประมาณ ๓ เดือน เพื่อที่จะให้ต้นหญ้าแฝก
แข็งแรงพอที่จะทนต่อความแรงของน้ำในหน้าฝนได้ และยังทรงให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกในร่องน้ำในลักษณะที่เป็น
Check Dam ด้วย ตลอดจนที่สูงชันตามริมถนนที่เห็นดินเปลือยอยู่ให้นำหญ้าแฝกไปปลูกเพื่อป้องกันดินพังทลายด้วย

วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมชมกิจการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ลาน้อย อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พระองค์ได้รับสั่งให้ชาวเขาเผ่าม้งปลูกหญ้าแฝกระหว่างแถวของกะหล่ำปลี ซึ่งชาวเขานิยมปลูกเป็นพืชฤดูแล้ง โดยการให้น้ำ
ระบบฝนเทียม ซึ่งชาวเขานิยมปลูกเป็นพืชฤดูแล้ง โดยการให้น้ำระบบฝนเทียม นอกจากนั้น ทั้งสามพระองค์ยังได้เสด็จฯ ไป
ทอดพระเนตรแปลงรวบรวมพันธุ์ แปลงขยายพันธุ์และทรงปลูกหญ้าแฝกไว้เป็นอนุสรณ์อีกด้วย

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมชม
ศูนย์พัฒนาการเกษตรที่สูงปางตอง ตำบลหมอกจำแป๋ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ได้พระราชทานพระราชดำริ ในส่วนของการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ให้พิจารณาปลูกก่อนหน้าฝนสัก ๓ เดือน
ในกรณีที่มีพื้นที่มีน้ำพอที่จะมารดต้นหญ้าแฝก เพราะจะทำให้หญ้าแฝกแข็งแรงเมื่อถึงหน้าฝนจะทนต่อความแรงของน้ำใน
หน้าฝนได้

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ พระตำหนัก
จิตรลดารโหฐานมีสาระสำคัญ สรุปดังนี้

๑. ให้เร่งดำเนินการปลูกหญ้าแฝกให้ครอบคลุมทั่วประเทศภายใน ๒ ปี ถึงแม้การดำเนินงานอาจจะสิ้นเปลือง
งบประมาณบ้างก็ควรได้ดำเนินการ

๒. การคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกควรเป็นพันธุ์ที่ไม่สามารถขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

๓. วิธีการปลูกเมื่อแยกหน่อควรมีรากประมาณ ๑๕ ซม. เมื่อนำไปปลูกในพื้นที่ไม่จำเป็นต้องตัดสูงเพราะรากหญ้าแฝก
จะสามารถขยายมาออกเองได้

๔. การปลูกหญ้าแฝกควรปลูกทั้งในพื้นที่เพื่อการเกษตร ขอบสระหรือแหล่งน้ำในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ ตลอดจน
สามารถปลูกในบริเวณที่เป็นร่องน้ำ เพื่อรองตะกอนดินไม่ให้ไหลไปสู่แหล่งเก็บน้ำและรากหญ้าแฝกซึ่งหนาแน่นจะมีส่วนใน
การเก็บความชุ่มชื้นในดินได้

๕. สำหรับโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้ดำเนินการปลูกในบริเวณ
หมู่บ้านมุสลิมเป็นแนวเพื่อเพิ่มปริมาณของหน้าดิน สำหรับโครงการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้ม ให้ดำเนินการปลูกในส่วนบน

ที่ติดกับเขาเขียว โดยให้ปลูกติดกันเป็นแถวเดียว โดยให้นำหน้าดินมาใส่เพิ่มเติมในระยะต้น เมื่อหญ้าแฝกขึ้นดีแล้วจะช่วยเพิ่มปริมาณหน้าดินได้

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมโครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มตามแนวพระราชดำริ ที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ สรุปดังนี้

๑. การคัดเลือกพันธุ์หญ้าแฝกนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ควรระมัดระวังอย่างมาก ควรเลือกพันธุ์ที่ไม่สามารถกระจายพันธุ์ได้โดยเมล็ด เพราะถ้าเป็นพันธุ์ที่แพร่กระจายโดยทางเมล็ดแล้วจะเป็นอันตราย

๒. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำ ควรปลูกตามแนวระดับโดยรอบอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๓ แนว คือ

- แนวที่ ๑ ปลูกตามแนวระดับสูงเท่ากับระดับเก็บกักน้ำ
- แนวที่ ๒ ปลูกตามแนวสูงกว่าระดับเก็บกักน้ำ ๒๐ ซม.
- แนวที่ ๓ ปลูกตามแนวต่ำกว่าระดับเก็บกักน้ำ ๒๐ ซม.

(เพราะว่าน้ำมักจะถึงระดับเก็บกัก)

การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวรอบพื้นที่เก็บกักน้ำ จะให้ประโยชน์อย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๑) ป้องกันดินพังทลายลงไปในอ่างเก็บน้ำ ทำให้อ่างเก็บน้ำไม่ตื้นเขินและถ้าต้องการขุดดินในอ่างไปใช้ประโยชน์ก็สามารถนำเครื่องจักรวิ่งข้ามแนวหญ้าแฝกไปขุดได้เพราะหญ้าแฝกจะไม่ตาย

๒) การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวรอบๆ อ่างเก็บน้ำจะช่วยรักษาหน้าดินเหนืออ่าง ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้นอันจะเป็นการช่วยให้ป่าไม้ในบริเวณพื้นที่รับน้ำสมบูรณ์ขึ้นอย่างรวดเร็ว

๒. ควรทดลองปลูกในดินที่มีชั้นดานลงไปเล็กน้อยแล้วปลูกหญ้าแฝก และหลังจากนั้นปล่อยให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตเป็นระยะเวลา ๒ - ๓ ปี จึงศึกษาว่ารากสามารถชอนไชผ่านชั้นดาน (หรือระเบิดดาน) ไปได้เพียงใด

๓. การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการกัดเซาะของน้ำในร่องน้ำให้พิจารณาดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ ในกรณีที่มีร่องน้ำมีขนาดกว้างและลึก ให้ปลูกหญ้าแฝกในลักษณะตัววีคว่าในร่องน้ำแล้วปลูกต่อเป็นแนวยาวไปตามเส้นชั้นความสูงในลักษณะก้างปลาโดยมีระยะห่างระหว่างแถวตามแนวตั้ง ๑ เมตรเพื่อชะลอการกัดเซาะร่องน้ำและกระจายน้ำให้ไหลซึมลงในดินหน้าแนวหญ้าแฝก

๓.๒ ปลูกเป็นแนวตรงขวางร่องน้ำ เพื่อช่วยในการเก็บกักตะกอนไว้ในร่องน้ำจนในที่สุดร่องน้ำก็จะมีดินตะกอนทับถมจนเต็ม

๔. ควรทดลองปลูกหญ้าแฝกในบริเวณที่มีหญ้าคากระบาด เพื่อศึกษาว่าหญ้าแฝกจะสามารถควบคุมหญ้าคาได้หรือไม่ วิธีควรปฏิบัติคือปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบหญ้าคาหลังจากที่หญ้าแฝกตั้งตัวดีแล้ว ให้จุดไฟเผาหญ้าคา เพื่อศึกษาว่าหญ้าแฝกสามารถป้องกันไฟลุกลามได้มากน้อยเพียงใด

๕. ควรปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบไม้ผล ซึ่งจะสามารถป้องกันไม่ให้ดินรอบๆ ต้นไม้เป็นหลุม ในขณะที่เดียวกันก็สามารถตัดใบหญ้าแฝกคลุมดิน เพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้แก่ไม้ผลได้

๖. การปลูกหญ้าแฝกในแปลงที่เพาะปลูกพืชสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น

- ปลูกโดยรอบแปลง
- ปลูกในแปลงๆ ละ ๑ หรือ ๒ แถว
- สำหรับแปลงพืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่

๗. การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขา ให้ปลูกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขาเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นของดิน

วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จทอดพระเนตร โครงการพระราชดำริ สวนหาทรายใหญ่อีกวาระหนึ่ง ทั้งสองพระองค์ได้ทอดพระเนตรแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกบนพื้นที่ต้นเขา พระองค์ได้มีพระราชกระแสแนะนำ สรุปดังนี้

ควรปลูกให้ชิดกว่านี้เพราะยังไม่แน่ใจว่าหญ้าแฝกที่ปลูกอยู่เป็นพันธุ์อะไรและมีลักษณะอย่างไร ต่อจากนั้นได้ทรงปลูกหญ้าแฝกในแปลงทดลองที่ได้เตรียมไว้ โดยใช้พันธุ์ที่รวบรวมจากเขาเต่า

หลังจากนั้นอีก ๕ วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งให้ผู้เชี่ยวชาญหญ้าแฝกมาตรวจสอบหญ้าแฝกที่โครงการฯ ผลการตรวจสอบปรากฏว่า พันธุ์พื้นเมืองที่ปลูกอยู่เป็นพันธุ์ที่ดีมาก จึงทรงมีพระราชกระแสให้ขยายเพิ่มเติม เพื่อที่จะให้พื้นที่อื่นๆ ได้รับพันธุ์ต่อไป

วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในครั้งนี้ได้ทรงปลูกหญ้าแฝกบริเวณพื้นที่แปลงทดลองปลูกหญ้าแฝกท้ายอ่างเก็บน้ำ และได้พระราชทานพระราชดำริกับข้าราชการที่เฝ้าฯ รับเสด็จ สรุปดังนี้

๑. ควรเร่งปลูกหญ้าแฝกให้มากๆ เพราะหญ้าแฝกมีคุณสมบัติพิเศษในการอนุรักษ์ดิน หลายประการ โดยเฉพาะดินที่มีโครงสร้างแข็งดังเช่นที่ห้วยทรายนี้ หญ้าแฝกจะทำหน้าที่เป็นเขื่อนที่มีชีวิตที่จะช่วยทำให้ดินมีความชุ่มชื้นและอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

๒. ในการปลูกหญ้าแฝกตามแนวลาดเอียง ควรให้แต่ละแถวห่างกันมากขึ้นประมาณ ๑ - ๒ เมตร ตามแนวตั้ง เพื่อประหยัดหน่อพันธุ์ แต่ควรปลูกชิดๆ กัน เพื่อให้หญ้าแฝกมีผลเร็วขึ้น ถ้าจะปลูกไม่ผลควรปลูกหญ้าแฝกเป็นรูปครึ่งวงกลมล้อมต้นไม้มีผลคล้ายฮวงซุ้ย

๓. ควรปลูกหญ้าแฝกเหนือแหล่งน้ำ เพื่อเป็นแนวป้องกันตะกอนและดูดซับสารเคมี ตลอดจนของเสียต่างๆ ที่ไหลลง ในแหล่งน้ำ เพราะหญ้าแฝกจะดูดซับสารพิษต่างๆ ไว้ในรากและ ลำต้นไว้ได้นาน จนสารเคมีนั้นสลายตัวเป็นปุ๋ยสำหรับพืชต่อไป

วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๓๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแก่ นายสุเมธ ตันติเวชกุล ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ดังนี้

“การปลูกหญ้าแฝกถ้าปลูกเป็นกอใหญ่และห่างประมาณ ๑๕ ซม. ถ้าปลูกใกล้ๆ คือ ๒ - ๓ ซม. และใช้กอเล็กก็จะเชื่อว่าเมื่อเติบโตมักจะปิดแถวได้ดีกว่า ความสิ้นเปลืองของหญ้าแฝกก็อาจจะน้อยกว่า หลังจากปลูกก็จะติดกันได้ผลภายในไม่กี่เดือนแต่อย่างกอที่ปลูกห่างกว่าจะได้ผลก็ ๒ ปี เพราะฉะนั้นไม่ทันการณ์ ที่คอยตุนั้นเพาะปลูกหนามากจึงสิ้นเปลืองมาก แต่เป็นการทดลองหวังผลรวดเร็ว

สรุปได้ว่า ต้องทำกอเล็กลงไปหน่อยแล้วก็ปลูกให้ใกล้และชิดกัน สำหรับระยะห่างของแต่ละแถวแต่เป็นแนวลาดเท ๒ เมตรต่อแถว แล้วก็อยู่บนและต่ำลงมา ส่องระดับลงมาให้ได้ระดับ ๒ เมตร ก็อาจจะไม่ถึง ๒ เมตรก็ได้ ประมาณ ๑.๕๐ เมตรเพื่อความสะดวก ถ้าเป็น ๑.๕๐ เมตร สะดวกกว่าเพราะประมาณความสูงของคน ซึ่งถ้า ๒ เมตรต้องเขย่งส่อง แต่ถ้าส่องระดับนี้ก็จะสะดวกกว่า ทำแถวให้ได้ขนาดก็ทางเทแล้วก็อีกแถวลงมาจะส่องได้พอดี เดินส่องไปสะดวก”

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรการดำเนินโครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝก (เพิ่มเติม) กับ นายสุเมธ ตันติเวชกุล นายจรรย์ ตูลยานนท์ นายสวัสดิ์ วัฒนายกร นายรุ่งเรือง จุลชาติ นายปราโมทย์ ไม้กลัด นายสิทธิลาภ วสุวัต นายสิมา โมรากุล นายพุง นพสุวรรณ และข้าราชการที่รอรับเสด็จฯ สรุปดังนี้

๑. ทรงเน้นถึงระยะปลูกหญ้าแฝก ควรปลูกให้ชิด โดยให้ระยะห่างระหว่างต้น ๕ ซม.

๒. การปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาความชุ่มชื้นในดินให้แก่ไม้ผลและไม่ย่นต้น ในลักษณะเป็นแนววงกลมรอบโคนต้นไม้ นั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาของหญ้าแฝกที่มีจำนวนมากเกินไป จะแย่งอาหารจากต้นไม้ อันจะเป็นการสกัดกั้นการเจริญเติบโตของต้นไม้

ที่ปลูก ให้เปลี่ยนเป็นการปลูกเป็นแบบครึ่งวงกลมด้านล่างของ Slope เพื่อแก้ไขปัญหานี้ เพื่อช่วยให้หญ้าแฝกได้ทำหน้าที่รักษาความชุ่มชื้นในดินได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๓. การวางแผนปลูกหญ้าแฝกแบบรูปตัววีคว่ำ (Λ) เพื่อแก้ไขการเกิดร่องน้ำแบบลึกที่เกิดจากการกัดเซาะของน้ำ (Gully Erosion) ให้ปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับพาดผ่านร่องน้ำและให้ระดับของแนวหญ้าแฝกตอนบน (ปลายแหลมของตัววีคว่ำ) มีระดับสูงกว่าด้านล่าง เมื่อน้ำไหลลงมาตามความลาดเทของพื้นที่มาถึงแนวหญ้าแฝก ซึ่งจะช่วยลดการกัดเซาะในร่องน้ำและจะช่วยให้เกิดการทับถมของตะกอนในร่องน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. ให้ทดลองปลูกหญ้าแฝกโดยใช้ส่วนเจาะดิน เจาะลึกลงไปในพื้นที่ดินลูกรัง จากนั้นให้ใช้ดินดีใส่ในหลุมที่ส่วนเจาะแล้ว จึงปลูกหญ้าแฝก รากหญ้าแฝกจะเจริญเติบโตยังลึกลงไปในพื้นที่ดินลูกรังได้ดียิ่ง

๕. ให้พิจารณาปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการเขาชะงุ้มฯ ให้ทั่วพื้นที่

วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๓๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทรงตรวจเยี่ยมผลการปฏิบัติงาน ในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝก (เพิ่มเติม) กับนายสุเมธ ตันติเวชกุล นายประวิทย์ ทับทิมอ่อน นายชัยชาญ ชโลธร และข้าราชการที่รอรับเสด็จฯ สรุปดังนี้

๑. การปลูกหญ้าแฝก ถ้าปลูกแนวชิดกันมากๆ หรือปลูกรอบโคนไม้ผลเป็นแบบวงกลม ถ้าปลูกใกล้ต้นไม้มากเกินไปจะทำให้ต้นไม้ขาดน้ำเพราะหญ้าแฝกใช้น้ำมากและน้ำจะซึมหารากไม้ผลได้ยาก เพราะรากหญ้าแฝกกันไว้ ที่ปลูกไว้เป็นครึ่งวงกลมและกอชิดกันนั้นถูกต้องแล้ว (งานวิชาการเกษตรสวนสมเด็จพระเจ้า)

๒. บริเวณพื้นที่ปลูกป่าเชิงเขาทองอย่าทำแบบปกเปิดออก ปุ่มจากเขาจะลงมา ดินและน้ำจากเขาจะลงมา ควรต่อขยายแนวหญ้าแฝกออกไปอีก ควรปลูกเป็นรูปตัววีคว่ำ (Λ) ในไม่ช้าก็จะเต็มร่อง ในที่เป็นร่องน้ำลึกควรทำคันดินหรือคันหินขวางน้ำก่อนเพื่อทำเป็นทำนบเล็กๆ (Check Dam) อย่าปลูกลงไปตรงร่องน้ำโดยตรง นอกจากนั้นพื้นที่ระหว่างแนวหญ้าแฝกที่เป็น Contour ดินจะมีคุณภาพดีขึ้น น่าจะให้เกษตรกรปลูกพืชล้มลุก

ทั้งนี้ การปลูกหญ้าแฝกโดยใช้ส่วนเจาะดิน ซึ่งได้ใช้ส่วนเจาะดินแบบมือหมุน เจาะเป็นบางส่วนที่เขาชะงุ้ม ขุดให้เป็นร่อง เพื่อให้รากหญ้าแฝกซอนเข้าไปในดิน

- วิธีการปลูกหญ้าแฝกแซมในช่องว่างแนวรั้วหญ้าแฝกในพื้นที่ดินดาน ให้ใช้ส่วนเจาะตามแนวช่องว่าง โดยใส่ปุ๋ยหมักลงไปตามร่อง

- ควรใช้กรรไกรตัดหญ้าแฝกให้มีความสูงประมาณ ๓๐ ซม. ดินที่อยู่ระหว่างแนวหญ้าแฝกจะอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยธาตุอาหาร ซึ่งควรปลูกพืชล้มลุกหรือไม้ผลแซม

๓. ทรงสาธิตวิธีการปลูกหญ้าแฝกเพื่อแก้ไขช่องว่างระหว่างแนวรั้วหญ้าแฝก โดยการขุดเป็นร่องตามแนวช่องว่างและใช้ดินผสมปุ๋ยหมักใส่ในร่องแล้วปลูกหญ้าแฝกให้ชิดติดกันระยะห่างไม่เกิน ๕ ซม. ตามแนวช่องว่างแล้วให้ตัดใบหญ้าแฝกหัวท้ายช่องว่างให้เหลือ ๓๐ ซม. เพื่อให้หญ้าแฝกที่ปลูกใหม่ได้รับแสงแดด ควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอจนกว่าหญ้าแฝกจะตั้งตัวได้ ดินที่ทับถมเหนือแนวรั้วหญ้าแฝกเป็นดินที่ดีมาก ดินลึกถึง ๓๕ ซม. ขอให้เร่งรัดหญ้าแฝกแก้ไขช่องว่างเพื่อให้แนวรั้วหญ้าแฝกมีประสิทธิภาพจะเป็นการช่วยให้ดินดียิ่งขึ้น

วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

๑. จุดเสด็จฯ ที่ ๑ งานศึกษาทดลองการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก เพื่อพัฒนาดินดานท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทรายฯ ทรงมีพระราชดำริ ดังนี้

- ให้หาวิธีเจาะลงไปชั้นดินดานแล้วนำดินที่มีความร่วนซุยใส่ลงไป ในหลุมสำหรับปลูกหญ้าแฝก เพื่อให้รากหญ้าแฝกสามารถทะลุดินดานไปได้ หญ้าแฝกจะนำความชื้นไปเปิดดินให้ร่วนซุยมากขึ้น
 - ให้ทดลองปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนว Contour ระยะห่างระหว่างต้นประมาณ ๕ ซม. เพื่อป้องกันการชะล้างของหน้าดินและช่วยทำให้เกิดหน้าดินมาทับถมกันบริเวณแนวรั้วหญ้าแฝกซึ่งต่อไปจะใช้ดินทำการเพาะปลูกได้
 - การปลูกหญ้าแฝกล้อมรอบต้นไม้ควรปลูกแบบฮวงซุ้ย (ครึ่งวงกลม) เพื่อช่วยเก็บกักความชื้นให้แก่ต้นไม้
๒. จุดเสด็จา ที่ ๒ งานอนุรักษ์ดินและน้ำบริเวณลุ่มน้ำเขาบ่อชิงทรงมีพระราชดำริ ดังนี้
- ให้ปลูกป่าและหญ้าแฝกตามแนว Contour เมื่อเวลาฝนตกลงมา จะพัดพาเศษใบไม้มาติดอยู่ที่แนวหญ้าแฝก เป็นการทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ โดยกรมป่าไม้มีหน้าที่ปลูกป่าและกรมพัฒนาที่ดินมีหน้าที่ปลูกหญ้าแฝก ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จะเป็นหน่วยงานกลางที่ให้ทั้ง ๒ หน่วยงานร่วมกันประสานดำเนินการ

วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซ้อฯ มีพระราชดำริ สรุปดังนี้

๑. จุดเสด็จา ที่ ๑ บนสันเขื่อนอ่างเก็บน้ำห้วยแจ็ก มีพระราชดำริ ดังนี้

เรื่องการปลูกหญ้าแฝกรอบขอบแนวป่าไม้เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เศษใบไม้ที่ร่วงหล่นจะช่วยให้ดินมีการพัฒนาที่ดีขึ้น เมื่อใบไม้ย่อยสลาย ส่วนหญ้าแฝกที่ปลูกในระหว่างไม้ยืนต้นจะไม่ตาย แต่ชะงักการเจริญเติบโตระยะหนึ่ง เมื่อมีการตัดไม้ออกแฝกก็จะเจริญได้อีกครั้ง ให้ปลูกหญ้าแฝกในดินดาน โดยระเบิดดินดานเป็นหลุมแล้วปลูกหญ้าแฝกลงในหลุมเพื่อดันชั้นดินดานให้แตกสามารถกักตะกอนตลอดจนใบไม้ทำให้เกิดดินใหม่ขึ้น

๒. จุดเสด็จา ที่ ๒ ณ ศาลาทรงงานบริเวณอุทยานมัจฉา มีพระราชกระแสกับผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซ้อฯ ดังนี้

- ให้ศึกษาการปลูกหญ้าแฝกในดินดานของตำบลเขานินซ้อ ซึ่งได้เคยให้ทำในดินดานที่เขาชะงุ้ม (โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มฯ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี) และห้วยทราย (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี) มาแล้ว

วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๔๐

วันพืชมงคล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปยังแปลงนาสาธิตในสวนจิตรลดาและได้พระราชทานพระราชดำริ แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายชูชีพ หาญสวัสดิ์) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงเกษตรฯ ในเรื่องอนุรักษ์ดิน สรุปดังนี้

- การอนุรักษ์ดินก็ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ นอกเหนือจากการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวตามที่พระราชทานพระราชดำริแล้ว การอนุรักษ์ดินด้วยหญ้าแฝกต้องทำให้กว้างขวางเพื่อป้องกันและรักษาหน้าดินไม่ให้สูญหายได้ทดลองทำครั้งแรกที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ และที่โครงการเขาชะงุ้มฯ ด้วย ตลอดจนเข้าไปดำเนินการเป็นตัวอย่างที่ศูนย์ศึกษาพัฒนาฯ อื่นๆ หลายแห่ง จึงขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาดำเนินการในบริเวณที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เสื่อมโทรมต่างๆ ด้วย

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพระราชทานพระบรมราโชวาท ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหญ้าแฝก ขออัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้

“...บัณฑิตทุกคนควรจะได้สนใจสังเกตศึกษาเรื่องราวบุคคลและสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมและเกี่ยวข้องกับตัวเองให้มาก อย่าละเลยหรือมองข้ามแม้สิ่งเล็กน้อย เช่น ต้นหญ้า ซึ่งถ้าศึกษาพิจารณาให้ดีก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้ หญ้ามันมีทั้งหญ้าที่เป็น

วัชพืชซึ่งเป็นโทษและหญ้าที่มีคุณอย่างหญ้าแฝก ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ เพราะมีรากที่หยั่งลึกแผ่กระจายลงไปตามตรงๆ ทำให้อุ้มน้ำและยึดเหนี่ยวดินได้มั่นคงและมีลำต้นชิดติดกันแน่นหนา ทำให้ดักตะกอนดินและรักษาหน้าดินได้ดี...

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ อาคารจักรพันธ์เพ็ญศิริ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และพระราชทานพระบรมราโชวาทในสวนที่เกี่ยวข้องกับหญ้าแฝก ขออัญเชิญมาไว้ ณ ที่นี้

“...สิ่งที่ดีมีประโยชน์นั้นจะต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักวิชาและเหมาะสมกับสภาพการณ์ทั่วไปด้วย จึงจะได้ผลที่พึงประสงค์ อย่างเช่น การปลูกหญ้าแฝกจะต้องปลูกให้ชิดติดกันเป็นแถวและวางแนวให้เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้นว่า บนพื้นที่สูงจะต้องปลูกตามแนวขวางของความลาดชันและร่องน้ำ บนพื้นที่ราบจะต้องปลูกรอบแปลงหรือปลูกตามร่องสลักกับพืชไร่ ในพื้นที่เก็บกักน้ำจะต้องปลูกเป็นแนวเหนือแหล่งน้ำ หญ้าแฝกที่ปลูกโดยหลักวิธีดังนี้ จะช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดินรักษาความชุ่มชื้นในดินเก็บกักตะกอนดินและสารพิษต่างๆ ไม่ให้ไหลลงแหล่งน้ำ ซึ่งจะอำนวยผลเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการฟื้นฟูดินและป่าไม้ให้สมบูรณ์ขึ้น บัณฑิตผู้จะออกไปเริ่มต้นชีวิตการงานต่อไป จึงควรจะได้ศึกษาพิจารณาเรื่องความถูกต้องเหมาะสมที่กล่าวนี้ให้ทราบชัด...”

วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี

ในการนี้ ได้พระราชทานพระราชดำรัส ณ พระราชนิเวศมฤคทายวัน อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี ความตอนหนึ่งว่า

“...ปลูกหญ้าแฝกเพื่อที่จะให้ดินนั้นพัฒนาขึ้นมาเป็นดินที่สมบูรณ์ โดยที่ปลูกหญ้าแฝกและทำคันกันไม่ให้ตะกอนเหล่านั้นไหลลงไปในห้วยก็สามารถฟื้นฟูได้อย่างดี หากว่าไม่ปฏิบัติเช่นนี้ ดินนั้นจะหมดไปเลยเหลือแต่ดินดานและทรายและดินที่อาจเป็นดินสมบูรณ์ก็ไหลลงไปในห้วย ทำให้ห้วยตื้นเขิน เมื่อห้วยตื้นเขิน น้ำที่ลงมาจากภูเขาที่ท่วมในที่ราบและน้ำที่ลงมาจากเขาจะลงมาโดยเร็วเพราะภูเขามีสันไม่น้อย ทำให้น้ำลงมารวมอย่างฉับพลันและท่วม...”

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี พร้อมทั้งได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝก ความตอนหนึ่งว่า

“...ข้อสำคัญที่มากเพราะว่าที่ดินในเมืองไทยมันมีน้อยลงที่จะใช้งานได้ จึงต้องหาที่หลายๆ ให้พัฒนาขึ้นเป็นที่ที่ใช้งานได้ และให้ความสำคัญของโครงการนี้เป็นยิ่งๆ ต้องลงมือหลายฝ่ายกรมพัฒนาที่ดินและกรมป่าไม้ศึกษา และถ้าทำได้แล้วเมืองไทยนี้ไม่อัปยศ...”

“...หญ้าแฝกนี้จะกักน้ำและปุ๋ยที่มาจากภูเขา ภูเขาเป็นเครื่องปฏิกรณ์น้ำและปุ๋ยไม่ต้องเอาปุ๋ยที่ไหน พัฒนาดินก็สบายก็อาศัยชลประทานแล้วก็ป่าไม้...”

“...เราจะสร้างของดีซ้อนบนของเก่านั้น อย่าไปนึกไปใช้दानอันนี้เพราะदानอันนี้ไม่มีอาหารและแข็งเหลือเกิน ต้องสร้างผิวดินใหม่ขึ้นมา หญ้าแฝกเราเจาะดินลงไปแล้วเอาดินที่มีอาหารลงไป หญ้าแฝกก็สามารถชอนไชอยู่ได้ แล้วหญ้าแฝกนั้นเวลาน้ำฝนชะมาจากภูเขาจะชะไปไม่มาติด หญ้าแฝกก็จะเพิ่มดินที่ไชได้ ดินนี้จะเพิ่มขึ้นไป แล้วก็ดินนั้นนานไปจะเป็นดิน...”

วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๔๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี (บริเวณพื้นที่เขาบ่อชิง) สรุปดังนี้

๑. ให้ทดลองปลูกไม้สาธิตร่วมกับหญ้าแฝกต่อไปและทำการศึกษากับไม้ชนิดอื่นๆ ว่า ชนิดใดจะเหมาะสมกับพื้นที่ดินดานได้ดี

๒. การแก้ไขดินเลวโดยวิธีทางธรรมชาติ โดย

- ๑) ปลูกหญ้าแฝกเพื่อให้ดินดานแตกตัวจะทำให้หน้าซึมน้ำผ่านไปได้
- ๒) ปลูกต้นไม้ควบคู่กับการปลูกหญ้าแฝก ต้นไม้จะเจริญเติบโตในดินดานได้ เนื่องจากแฝกให้น้ำและช่วยดึงไนโตรเจน

วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสกับ ม.ร.ว.แฮมแจ่มจรัส รัชนี เจ้าหน้าที่โครงการหลวง ณ โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา กรุงเทพฯ สรุปดังนี้

๑. การนำร่องการใช้หญ้าแฝกกับดินเหนียวในการก่อสร้างยิ่งฉางราคาถูกเป็นตัวอย่างแก่กิจกรรมในชนบท ให้ทำการทดลองเก็บข้าวเปลือกจริงเพื่อพิจารณาว่าการควบคุมความร้อนที่เกิดจากการเก็บเมล็ดข้าวเปลือกในยิ่งฉางแบบนี้และให้ใช้หลังคา ยิ่งฉางแบบบ้านของชาวเอสกีโม (Igloo) เพื่อแก้ไขปัญหาความร้อนและความชื้นที่จะเกิดขึ้นจากการเก็บข้าวเปลือกและให้มีการศึกษาเพื่อป้องกันความเสียหายของพื้นผิวภายนอกของยิ่งฉางเมื่อถูกความชื้น

๒. ให้ศึกษาเรื่องหญ้าแฝกและสกัดสารสำคัญมาเพื่อใช้ในการควบคุมป้องกันกำจัดปลวกให้มีการศึกษาการพัฒนาเยื่อหญ้าแฝกให้ปลวกไม่สามารถทำลายได้ โดยการพิจารณากำจัดสารที่เป็นอาหารของปลวกเสียตั้งแต่ต้นจะได้ไม่มีปัญหาเมื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นวัตถุดับในอุตสาหกรรม

๓. การใช้หญ้าแฝกเป็นวัสดุแทนไม้ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และตกแต่งภายใน โดยให้มีการศึกษาความคงทนของแผ่นไม้อัดหญ้าแฝกต่อสภาพการทำลายของปลวกและการศึกษาเพื่อหาวัสดุภายในประเทศ เพื่อทดแทนการนำเข้าวัสดุที่เป็นตัวประสานจากต่างประเทศ

๔. การใช้หญ้าแฝกเป็นวัสดุก่อสร้างทางวิศวกรรมที่ประหยัด ปลอดภัยภาวะประหยัด พลังงาน ชาวบ้านสามารถทำได้เองโดยหญ้าแฝก สัดส่วนการใช้หญ้าแฝกเป็นวัสดุทดแทนซีเมนต์และผลที่ได้รับโดยเน้นเรื่องความแข็งแรง ความทนทาน ส่วนการประยุกต์ใช้เยื่อหญ้าแฝกเป็นวัสดุเสริมแรงสัดส่วนการใช้หญ้าแฝกโดยเน้นเรื่องการพัฒนาให้มีคุณสมบัติที่ดีกว่าและทดแทนการใช้วัสดุสังเคราะห์

๕. การแสดงแบบจำลองการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติทางศาสตร์ของการไหลลักษณะการกัดเซาะและการกักเก็บตะกอนของระบบแถบหญ้าแฝก ดังนี้

๑) ให้มีการขยายแบบจำลองจากแบบจำลองแสดงแนวคิดเป็นแบบจำลองที่สามารถเก็บข้อมูลได้ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับทางวิศวกรรม รวมทั้งให้มีการทดสอบเพื่อยืนยันข้อมูลในภูมิประเทศจริงด้วย

๒) ให้นำข้อมูลที่ได้รับจากแบบจำลองไปประยุกต์ใช้แถบหญ้าแฝกเพื่อลดความเสียหายจากการเกิดอุทกภัยในพื้นที่เกษตรกรรม

๓) ให้มีการศึกษาการใช้แถบหญ้าแฝกและพืชพันธุ์ลดหรือป้องกันสารไนเตรทจากการทำการเกษตรซึมน้ำลงดิน ลงไปปนเปื้อนกับแหล่งน้ำใต้ดินในระดับล่าง

๔) การใช้ความชุ่มชื้นของแถบหญ้าแฝกลดหรือป้องกันความเสียหายที่เกิดจากไฟฟ้า

๕) รูปแบบการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเป็นพืชรายได้แบบครบวงจร โดยเน้นการจัดกลุ่มกิจกรรมเพื่อให้สามารถควบคุมปริมาณ คุณภาพและสายพันธุ์ที่กำหนดได้ เพื่อเป็นการแยกออกจากการส่งเสริมการปลูกเพื่อป้องกันรักษาดิน โดยให้ระมัดระวังการปลูกแยกจากระบบอนุรักษ์ ซึ่งแฝกเป็นพืชที่มีรายได้สู่เกษตรกรก็ให้ทำไปโดยให้วิจัยเพื่อลดต้นทุนการผลิตลงในการลดต้นทุนการผลิตให้ขยายพันธุ์โดยใช้ Tiller ที่แยกออกมา

๖) แนวทางการใช้เยื่อหญ้าแฝกเป็นอุตสาหกรรมภาชนะเมลามีน โดยให้มีการพิจารณาผลิตภาชนะหรือเครื่องใช้ที่เหมาะสมกับสัณฐานธรรมชาติของเยื่อหญ้าแฝก และให้พิจารณาจัดสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ภาชนะเมลามีนจากเยื่อหญ้าแฝกได้

๗) กลุ่มการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาผลงานวิจัยค้นคว้าและผลิตภัณฑ์หญ้าแฝกของมูลนิธิโครงการหลวง ดังนี้

- ให้คณะทำงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีหญ้าแฝก เร่งรัดการดำเนินการตามที่ได้คิดริเริ่มไว้ต่อไป เพราะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

- ผลงานใดที่สามารถดำเนินการจัดสิทธิบัตรได้ ขอให้คณะทำงานสิทธิบัตรหญ้าแฝกรีบดำเนินการเพื่อ
จะได้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินต่อไปในภายหน้า

วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสกับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ความว่า

“...ในการก่อสร้างขนาดใหญ่ ต้องมีการปรับปรุงเปิดพื้นที่เป็นอันมาก โดยเฉพาะพื้นที่เชิงเขา ควรที่จะต้องมีการใช้
หญ้าแฝกปลูกเป็นพืชนำเพื่อฟื้นคืนสภาพพื้นที่และภูมิทัศน์และความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่นั้นอย่างได้ผล...”

วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำริ ณ โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปดังนี้

๑. ควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหรือพร้อมกับปลูกป่าโดยเฉพาะที่ลาดชัน โดยต้องปลูกให้ถูกวิธี คือขวางแนวลาดชัน
เพราะในแผนที่ ปตท. แสดงการปลูกป่าจะเป็นแนวลงมาเหมือนที่ชาวเขาปลูกกะหล่ำ โดยให้สังเกตที่ลำห้วยด้านล่างภูเขาจะเห็น
ดินลงไปกองอยู่เต็ม

๒. ควรปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวกันไฟป่าของแปลงปลูกป่า เพราะการปลูกป่าของหน่วยงานต้องมีเจ้าหน้าที่หน่วยดับไฟ
ต้องใช้รถจักรยานยนต์เพื่อตรวจป่า ขอให้ใช้วิธีปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวเพราะหญ้าแฝกนั้นต่างกับหญ้าคาซึ่งหน้าแล้งจะแห้ง
ติดไฟง่าย แต่หญ้าแฝกหน้าแล้งจะเขียวเพราะมีรากลึกดูดความชื้นตลอดเวลาจะเป็นแนวกันไฟโดยธรรมชาติ

วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริกับ ฯพณฯ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และคณะกรรมการบริหาร
สภาวิจัยแห่งชาติและคณะวิจัย ณ ศาลาเริง วังไกลกังวลอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปดังนี้

หญ้าแฝกเป็นพืชเอนกประสงค์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแพร่หลาย นอกจากคุณสมบัติหลักของหญ้าแฝก
ที่ใช้ปลูกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินแล้ว รากของหญ้าแฝกที่แผ่ยั้งลึกลงไป
ในดินยังช่วยดูดซับสารพิษที่ปนเปื้อนมากับน้ำที่ไหลผ่าน อีกทั้งคุณสมบัติพิเศษของกอและใบหญ้าแฝกที่ปลูกล้อมรอบพื้นที่เกษตร
ยังมีส่วนช่วยในการป้องกันปลวกและหนูไม่ให้เข้ามาทำความเสียหายให้กับพืชและผลิตผลในพื้นที่นั้นๆ รวมทั้งใช้ป้องกันงูได้อีกด้วย

ปลวกมีหลายชนิดบางชนิดก็ทำลายบ้านเรือน แต่หลายชนิดก็มีประโยชน์ทำให้ดินดีและปลวกที่กินหญ้าแฝกยังไม่ตาย
ทันที เพียงแต่ทำให้ปวดท้องเท่านั้น

การปลูกแฝกเพื่อเป็นแนวกันไฟ เป็นประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหญ้าแฝกที่จะช่วยลดความเสียหายจากไฟป่า
ไม่ว่าจะเป็นในป่าปลูกหรือป่าธรรมชาติ

ควรปลูกแฝกก่อนหรือร่วมกับแปลงปลูกไม้ยืนต้น โดยเฉพาะบนภูเขาจะช่วยป้องกันการชะล้างดินและป้องกันไฟป่าได้
เพราะแฝกทนไฟ ใบจะสดตลอดปีและรากที่ยั้งลึกลงในดินจะช่วยดูดความชื้นไว้ ดังนั้น การปลูกแฝกเพื่อเป็นแนวกันไฟจะ
ช่วยป้องกันไฟป่าในฤดูแล้งได้

การปลูกยูคาลิปตัสและสนบนภูเขา มักเกิดไฟไหม้ทุกปีควรพิจารณาปลูกแฝกร่วม

การนำใบหญ้าแฝกมาอัดเป็นแผ่นและนำไปใช้ประโยชน์ทดแทนไม้จริงจะช่วยลดการนำเข้าไม้ รวมทั้งลดการตัดไม้
ทำลายป่าลงได้ แต่เนื่องจากกรรมวิธีการผลิตแผ่นแฝกอัดใช้กาบ ซึ่งต้องนำเข้าจากต่างประเทศมีราคาแพง ควรมีการศึกษา
เพื่อพัฒนาใช้กาบซึ่งผลิตขึ้นภายในประเทศที่มีคุณภาพดีและราคาถูกเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายของประเทศ

การนำรากหญ้าแฝกมาสกัดน้ำมันหอมระเหย ถึงแม้ว่ามีราคาแพงควรมีการศึกษาพัฒนาเกี่ยวกับการปลูกแฝกเพื่อผลิต
โดยเฉพาะ ไม่ควรมีการขุดกอแฝกเพื่อนำรากมาใช้ในการนำไปสกัดน้ำมันหอมระเหย

สำหรับใบแฝกที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบนั้น ควรมีการศึกษาด้วยว่าหากมีการส่งเสริมและดำเนินการในระดับอุตสาหกรรม
แล้วจะมีวัตถุดิบเพียงพอหรือไม่ โดยปกติหญ้าแฝกจะมีใบมากและมีการเจริญเติบโตได้เร็ว ควรมีการศึกษาให้มีการนำไปใช้

อย่างเหมาะสมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลักคือ การใช้หญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างและการพังทลายของดิน ดังนั้น หากจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่นควรพิจารณาเตรียมพื้นที่เพื่อการปลูกโดยเฉพาะ และควรวิจัยการนำวัสดุอื่นที่เหมาะสม มาเป็นส่วนผสมในการทำแผ่นไม้อัดด้วย

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีกระแสพระราชดำรัสกับหม่อมราชวงศ์ แชมแจ่มจรัส รัชนี และคณะทำงานโครงการ พัฒนาหญ้าแฝกเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจโครงการหลวง ณ ศาลาเจริญ ว่างไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปดังนี้

เบิก นายวีระชัย ณ นคร ผู้อำนวยการองค์การสวนพฤกษศาสตร์ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านสายพันธุ์หญ้าแฝก เพื่อถวายนายงานเกี่ยวกับชนิดพันธุ์และสายพันธุ์หญ้าแฝกที่พบในประเทศไทย และแนวทางการคุ้มครองสายพันธุ์หญ้าแฝกในประเทศไทย

นายวีระชัยฯ ได้ถวายนายงานสรุปความเป็นมาของการศึกษาเกี่ยวกับชนิดพันธุ์และสายพันธุ์หญ้าแฝก ตั้งแต่ที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้นำหญ้าแฝกมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มีผลการดำเนินงานศึกษาสนองพระราชดำริของสำนักงาน กปร. ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ว่าประเทศไทยมีหญ้าแฝกเพียง ๒ ชนิด คือ หญ้าแฝกหอมและหญ้าแฝกดอน

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา กรมพัฒนาที่ดิน ได้ดำเนินการรวบรวมหญ้าแฝกจากแหล่งพันธุ์ต่างๆ รวม ๕๗ แหล่งพันธุ์ จากทั่วประเทศ มาจัดปลูกเพื่อคัดเลือกพันธุ์ สำหรับนำไปใช้ให้ถูกกับชนิดของดินในแต่ละพื้นที่ ต่อจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โครงการหลวงได้รวบรวมสายพันธุ์หญ้าแฝกที่มีคุณสมบัติเฉพาะต่างๆ จากทั่วประเทศ เพื่อการใช้ประโยชน์เฉพาะด้านตามที่ต้องการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งถามว่า สายพันธุ์หญ้าแฝกของไทยที่ได้ถวายนายงานมาทั้งหมดนั้น มีการจดสิทธิบัตรไว้แล้วบ้างหรือไม่ เพราะได้ทราบว่า Dr. Yoon ชาวมาเลเซีย ได้ดำเนินการจดสิทธิบัตรชนิดหญ้าแฝกต่างๆ ไว้แล้วเกือบทั้งหมด

นายวีระชัยฯ : กราบบังคมทูลว่า ของไทยยังไม่ได้มีการจดสิทธิบัตรไว้แต่ประการใด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ต้องรีบดำเนินการจดสิทธิบัตรสายพันธุ์หญ้าแฝกของไทยไว้ทั้งหมด ก่อนที่จะมีใครมานำไปใช้ประโยชน์ และให้รีบศึกษาหาวิธีดำเนินการ แม้แต่ชนิดที่ไม่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ก็ต้องจดไว้ด้วย เพื่อป้องกันไม่ให้ใครนำไปใช้อย่างผิดๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : เท่าที่ทราบมา ขณะนี้กล้าหญ้าแฝกยังมีไม่พอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ เมื่อมีคนไปขอกจากกรมพัฒนาที่ดินก็ไม่มีให้ ทำให้ไม่มีการนำไปใช้ จะไปขอกจากหน่วยงานไหนก็ไม่มี ดังนั้น ก่อนอื่นอันเป็นพื้นฐานสำคัญประการแรก จะต้องทำให้มีกล้าแฝกเพียงพอต่อการแจกจ่ายให้ชาวบ้านได้นำไปใช้ประโยชน์แล้ว จึงดำเนินการหาประโยชน์ด้านอื่น ดังเช่นที่ได้นำมาแสดงอยู่

ม.ร.ว.แชมแจ่มจรัส รัชนี : ขอเบิก นายอรุณ สมร่าง อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อมารับฟังพระราชกระแส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : กรมพัฒนาที่ดิน มีหน้าที่พัฒนาปรับปรุง บำรุงดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ หญ้าแฝกเป็นพืชตัวหนึ่งที่จะสามารถช่วยได้ ก็ให้ดำเนินการทำให้มีกล้าหญ้าแฝกเพียงพอด้วย

อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน : ขณะนี้กรมพัฒนาที่ดินก็ได้ดำเนินการอยู่แล้วตามศูนย์พัฒนาที่ดินทั่วประเทศ และยังมีโครงการหมอดินอาสาช่วยชี้แจงชาวบ้านในการปลูกพืชต่างๆ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ต้องให้ชาวบ้านมีความเข้าใจและมีแฝกให้เขาปลูกเพียงพอ ขณะนี้ไม่เพียงพอ ยังขาดอีกมาก หากยังไม่มียอดกล้าพอ จะปลูกไปที่ละสิบเมตร ห้าสิบเมตร ร้อยเมตรก็ได้ แล้วขยายจากที่นั่นไปปลูกได้อีกไม่นานก็จะเต็มพื้นที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : การนำหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์ดังที่จัดแสดงไว้หลากหลายนี้ ไม่ใช่ว่าไม่ดี หรือไม่น่าสนใจ แต่เห็นว่าควรที่จะดำเนินการขยายพันธุ์ให้มีเพียงพอก่อน แล้วจึงดำเนินการด้านอื่นเพราะหลักที่เป็นหัวใจของการใช้แฝกนั้นก็คือ การนำไปใช้ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ปรับปรุงดิน แฝกจะช่วยยึดดิน รากก็ช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน

ม.ร.ว.แชมแจ่มจรัส รัชนี : ขอเบิกท่านรัฐมนตรี นายอดิศักดิ์ โพธารามิก ที่ได้เข้าเฝ้าอยู่ ณ ที่นี้ด้วย เพื่อรับสนองพระราชดำริในฐานะตัวแทนรัฐบาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ฟากถึงท่านนายกรัฐมนตรีในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของรัฐบาล ว่าให้ช่วยสนับสนุนโครงการหญ้าแฝกด้วย เพราะจะยังให้เกิดผลดีโดยรวมต่อผืนแผ่นดินทั้งประเทศในวันข้างหน้า

น้ำที่น้ำตกห้วยแก้วนั้น ขณะนี้ได้รับแจ้งว่าไหลแล้วไม่แห้ง แต่น้ำที่อื่นโดยรอบ ยังพากันแห้งหายหมด ความชื้นลดลง เพราะป่าถูกทำลาย หน้าดินเปิดสูญเสียน้ำไปมาก จะฟื้นคืนให้ได้ถาวรก็ต้องใช้หญ้าแฝกเข้าไปช่วยด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ได้เคยไปเยี่ยมโรงเรียนแห่งหนึ่งและพบว่ามีแฝกกอใหญ่ขึ้นอยู่สูงเกือบ ๓ เมตร ซึ่งครูและนักเรียนพากันภาคภูมิใจ แต่ที่จริงแสดงว่าเขาไม่ทราบ ไม่รู้ว่ามันใช้ประโยชน์ไม่ได้ จะใช้ได้ต้องแยกเอามาปลูก ให้เป็นแถว เป็นแนวจึงจะเกิดผล

การปลูกหญ้าแฝก จะต้องปลูกให้ถูกต้องด้วย ไม่ให้มีความห่างมากเกินไปจนเป็นช่อง ก็จะไม่สามารถกั้นน้ำ กักตะกอนดิน อิวมัสต่างๆ ไว้ได้ และเมื่อปลูกเป็นชั้นๆ ตามเนิน จะช่วยเป็นกำแพงกั้นน้ำที่ไหลบ่าลงมาได้ ที่เห็นว่าเหมาะสมก็คือความห่างประมาณ ๕ ซม. ซึ่งเมื่อแฝกเติบโตก็จะขยายออกมาจนกันเป็นแถวแน่นมีประสิทธิภาพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ที่บ้านหนองพลับ บ้านแซก ห้วยทรายและเขาชะงุ้ม ไปปลูกทดลองมาหมดแล้วเป็น ดินกรวดแดง ดินลูกรังและดินดาน ต้องใช้ชะแลงแทงเจาะลงไปปลูกอะไรก็ได้ แต่สามารถปลูกแฝกได้และรากแฝกก็เจาะ ดินลงไปชั้นล่างได้ ต่อมาก็เกิดเป็นดินดำขึ้นปลูกพืชอื่นได้ ดร. เคยไปดูหรือไม่

นายวีระชัยฯ กราบบังคมทูล เคยไปดูกับหน่วยงาน กปร. พื้นที่ข้างล่างก็เป็นดินดานและไม่มีคุณค่าทางอาหาร

ม.ร.ว.ชมแจ่มจรัส รัชนิ : โครงการหลวงได้มอบหมายให้ ดร.อำพรธนา จากมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ทำโครงการ เพิ่มจุลินทรีย์ในวัสดุดินที่ปลูกแฝก เพิ่มคุณค่าธาตุอาหารให้พืช ทดลองปลูกไถ่ไม่นานได้กอดีมากกว่าธรรมดาชัดเจน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ที่ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส มีการพัฒนาที่รอบนอกพรุ พื้นที่เป็นดินเปรี้ยว ทางชลประทาน ทดลองปรับปรุงดินหลายวิธีไม่ได้ผล แต่เมื่อปลูกแฝกเป็นแนวตามคันคลองกั้นน้ำเปรี้ยว ค่อยเป็นค่อยไป เตี้ยวันนี้ปลูกข้าวได้แล้ว

ที่เขาหินซ้อนแต่ก่อนก็เป็นดินที่แย่มาก ไม่มีใครจะปลูกอะไรได้ก็เลยไม่มีใครไปอยู่ได้ไปซื้อไ่วราคาถุกๆ ให้มีการทดลอง ปลูกแฝกด้วย เตี้ยวันนี้มีตัวอย่าง เมื่อดินดีปลูกอะไรก็ได้ ที่ดินตอนนี้ราคาแพงมากซื้อไม่ได้เลย

แฝกยังช่วยกักเก็บไนโตรเจน เพราะพืชดูดน้ำไปใช้ได้ ไนโตรเจนหากซึมลงไปใต้ดินหรือรั่วไหลลงไปในแหล่งน้ำก็จะเกิด ปฏิกริยาเป็นสารพิษ ยากแก่การกำจัด ดังนั้นจึงนำไปใช้ช่วยด้านสิ่งแวดล้อมได้ (เข้าใจว่า หมายถึง สารประกอบของไนโตรเจน คือ ไนโตร - NO₂ และ ไนเตรท - NO₃ และมีการทดลองแล้วที่คู้กระเบน)

โดยหลักการแฝกน่าจะช่วยกันไฟได้ ในหน้าแล้งหญ้าคาจะแห้งไปหมดและติดไฟง่าย แต่แฝกมีรากยาวลึกหาน้ำได้ จึงยังเขียวอยู่ ไม่แห้งและไม่เป็นเชื้อไฟ

แล้วแฝกพันธุ์ไหนดีที่สุด (ดร.วีระชัยฯ : พันธุ์หัวก่อ) และที่เด่นๆ จะต้องจดสิทธิบัตรไว้ ขยายพันธุ์ให้หลายๆ หน่วยต่างๆ จะได้ช่วยกันศึกษาด้วย

ม.ร.ว.ชมแจ่มจรัส รัชนิ : ขณะนี้โครงการหลวงได้มอบหมายให้ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เร่งขยายพันธุ์แฝกให้ได้ปริมาณมาก โดยวิธีที่ชูชูลเจอร์แล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ทิชชูลเจอร์ก็ดี แต่ต้องระวังหากทำไปมากๆ หลายช่วงจะกลายเป็นพันธุ์ จะเหมือนเจ้า ดอลลี่ (เข้าใจว่าหมายถึง ดอลลี่แกะที่ท่าโคลนนิ่ง ซึ่งได้ตายไปแล้วอายุสั้น) จะต้องขยายพันธุ์ด้วยความระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิด การอ่อนแอของสายพันธุ์

ม.ร.ว.ชมแจ่มจรัส รัชนิ : โครงการหลวงแต่เดิมไม่มีโครงการออกมาทำงานนอกพื้นที่ แต่ข้าพระพุทธเจ้านำคณะ ออกมาปฏิบัติงานนอกพื้นที่เพื่อช่วยเหลือชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ให้ครอบครัวได้อยู่ด้วยกัน มีอาชีพ มีรายได้ โดยใช้แฝกนำ ทำเป็นโครงการต่างๆ ระดับหมู่บ้าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : อย่าลืมนะ ต้องขยายพันธุ์ด้วยความพิถีพิถัน ปลูกกันทั่วถึง แล้วจึงค่อยทยอยออก ไปจึงจะเป็นวงจรสมบูรณ์ถึงได้ไม่มี ไม่พอ อยู่อย่างนี้ ทุกหน่วยงานต้องช่วยกันทำให้พอแจกจ่ายให้ชาวบ้านได้พอปลูกทั่วถึงกัน

ม.ร.ว.ชมแจ่มจรัส รัชนิ : โครงการหลวงเห็นว่าการขยายพันธุ์เป็นงานโดยตรงของกรมพัฒนาที่ดิน และหน่วยราชการอื่น จึงได้เลี้ยงไปทำเรื่องการใช้ประโยชน์อื่นๆ ทำเชือกแฝกใช้เป็นอุตสาหกรรม ทำบ่อปลา ทำยูงฉาง

นายวีระชัยฯ : ปัจจุบันกรมวิชาการเกษตรก็นำแฝกไปปลูกในพื้นที่ศูนย์สาธิตการเกษตรของสมเด็จพระนางเจ้าฯ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือ และเป็นผู้ดูแลเรื่องการจดสิทธิบัตรพันธุ์พืชด้วย ข้าพระพุทธเจ้าขอเบิก นางประไพศรี พิทักษ์ไพรวรรณ รองอธิบดีกรมวิชาการเกษตร เพื่อรับสนองพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : พื้นที่โครงการหลวงอ่างขางปัจจุบัน ได้นั่งเครื่องบินผ่านไป ตอนนั้นไกลมากแล้ว เห็นว่าพื้นที่บนเขาถูกทำลายไปมาก มีการปลูกฝิ่น ต้นน้ำลำธารเสียหาย ต้องทำอะไรสักอย่าง ต้องการทดลองปลูกพืชต่างๆ เป็นตัวอย่างให้ชาวเขาลดเลิกยาเสพติด เมื่อก่อนมีแฝกปลูกมากด้วย ป้องกันดินพังทลายตามที่ลาดชันได้ดี

ม.ร.ว.ชมแจ่มจรัส รัชนี้ : ได้ทราบว่าคุณประเทศจีนกำลังปลูกแฝกไว้มาก Dr.Yoon เมื่อครั้งมารับพระราชทานรางวัลหญ้าแฝกก็ได้คาดการณ์ไว้ว่า ประเทศไทยจะมีแฝกมากที่สุด มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ตั้งแต่ภูเขาจรดทะเล เพราะทุกหน่วยงานร่วมกันทำ โดยเฉพาะการมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักชัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : ทุกหน่วยงานต้องร่วมมือกัน รัฐบาลต้องช่วยสนับสนุน ประเทศจีนที่ว่าปลูกแฝกมากจริงแล้วก็คงไม่เท่าใด เพราะมีช่วงอากาศหนาวจัด เย็นจัดแฝกไม่ชอบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : วันนี้พอแล้ว คนที่ยืนกันอยู่ก็น่าจะเมื่อยมาก ใครมีอะไรจะนำมาอธิบาย ก็ให้นำมาได้คงจะเดินดูให้ทั่วไม่ไหว เพราะคงต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมง

ให้คณะทำงานมาเข้าเฝ้าใกล้ๆ จะได้พระราชทานพร เป็นขวัญกำลังใจให้ทุกๆ คน

“ขอให้ทุกคนมีความมุ่งมั่นในการทำงาน อย่าท้อถอย งานก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ เป็นประโยชน์ต่อชาติโดยรวม ขออวยพรให้พวกท่านทั้งหลายมีแต่ความสุข มีพลังกายและพลังใจที่แข็งแรง ทำงานได้สำเร็จดังประสงค์ เป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติสืบไป”

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริกับคุณหญิงสุภารัตน์ เกตุราพันธุ์ และข้าราชการระดับสูงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปลงนี้

ต้องปลูกตามแนวขวางของลาดเขาจะเก็บน้ำได้ ถ้าปลูกตามแนวลาดดินไหลหมดทำตามแนวขวางใช้แทรกเตอร์ไถคว่ำที่เขาเต่า แม้แต่เจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินปลูกแฝก ดินนอกไม่เปรี้ยวเป็นต่างหาก หญ้าแฝกมีหลายชนิด ชนิดที่ปลูกแล้วไม่ออกดอกไม่เหมือนหญ้าคา หลังคาที่มุงแฝกทนมาก แฝกดีใบหนาไม่ติดไฟง่าย ปลูกขวางเป็นระยะๆ หญ้าคาติดไฟง่ายในหน้าแล้ง ปลูกได้ต้นไม้ช่วยซับน้ำ แฝกช่วยไม่ให้หญ้าคาขึ้น หญ้าแฝกช่วยทั้งแล้งทั้งท่วม

วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริกับนายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และคณะผู้ปฏิบัติงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีใจความสำคัญดังนี้

หญ้าแฝกนี้ได้ศึกษามาเป็นเวลาถึงสิบเจ็ดปี อย่างที่ท่านองคมนตรีได้กล่าวเมื่อตะกี้ ซึ่งก็นับว่าเป็นเวลาช้านาน แต่เป็นเวลาที่เปี่ยมประโยชน์มากและได้ผลอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่น่ามหัศจรรย์ที่หญ้าชนิดเดียวได้รับการศึกษานานถึงขนาดสิบเจ็ดปี แต่ต้องเข้าใจว่าหญ้าแฝกมีหลายชนิด และถ้าไม่ได้ศึกษาที่ไม่ได้ประโยชน์ขึ้นมาอย่างที่ได้เกิดขึ้น

สิบเจ็ดปีนี้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะว่าเวลาทดลองต่างๆ ได้ปรากฏว่าหญ้าแฝกหรือหญ้าที่คล้ายๆ หญ้าแฝก ได้ทำประโยชน์ในด้านต่างๆ ซึ่งน่ามหัศจรรย์ที่หญ้าเพียงบางชนิดได้ประโยชน์ในที่ต่างๆ หญ้าแฝกบางชนิดได้เกิดประโยชน์ในลักษณะเป็นที่ราบ บางแห่งก็ได้ประโยชน์ในที่ต่างกัน เช่น บนภูเขา ดินลิกก็มี ดินตื้นก็มี เรื่องดินลิกนั้นได้ปรากฏว่ารากได้หยั่งลึกลงไปถึงห้าหกเมตร แล้วก็ลงไปได้ ซึ่งแต่ก่อนนี้ไม่ได้นึกว่าหญ้าจะลงไปลึก ข้อสำคัญหญ้านี้ได้หยั่งลงไปห้าหกเมตร และไม่ได้แผ่ออกไปข้างๆ แสดงว่าไม่ไปรั้งความรกรากของพืชที่เป็นประโยชน์

อันนี้ตอนต้นได้ไปเฝ้าสมเด็จพระบรมราชชนนี ซึ่งท่านเวลานั้นทรงไม่สบาย ทำให้ท่านมีความเรียกว่าแข็งในชีวิตก็ได้ไปเฝ้าที่วังสระปทุม ซึ่งเวลานั้นบอกได้ว่าท่านใช้คำว่าแข็งแรง ไม่เกินความหมายของสภาพของท่าน ได้ไปกราบบังคมทูลว่าเดี๋ยวนี้ขอแรงท่านทำประโยชน์กับพืชอย่างหนึ่ง ซึ่งจะได้ประโยชน์ทั่วทั้งประเทศ ท่านรู้สึกว่าจะเกิดครึกครื้นขึ้นมา ท่านบอกว่ามีหรือ นึกว่าทำหมดแล้วศึกษาอะไรๆ หมดแล้ว เลยบอก เพลานี้เป็นสิ่งที่ยังไม่ได้ศึกษาหรือศึกษาน้อย น้อยมากก็เลยเล่าให้ท่านฟังเรื่องความมหัศจรรย์ของหญ้าแฝก ซึ่งเป็นหญ้าธรรมดา แต่ว่ามีคุณสมบัติที่จะช่วยให้พืชในที่ต่างๆ มีประโยชน์ขึ้นมาอย่างมหัศจรรย์คือว่าไม่ได้นึกเลยว่า จะใช้หญ้าธรรมดานี้มาทำให้การเพาะปลูกดีขึ้น

ท่านก็บอกว่าจะไปทำที่ไหน ก็กราบบังคมทูลว่า ทำในที่ที่เคยทรงปฏิบัติ ก็คือในที่อยู่เขาส่วนหนึ่ง ที่ภูเขานั้นก็คือที่ที่โปรดมากที่ตอยตุงซึ่งถ้าไม่ได้ใช้หญ้าแฝกนี้ จะทำให้ที่ที่แถวนั้นไม่เจริญ แล้วเจริญอย่างไร ก็ทำให้ที่ที่ตามปกติเราเห็นไม่หญ้าก็พืชต่างๆ ขึ้นไม่เป็นปกติ หมายความว่าหญ้าไปคลุม ไปคลุมที่ ทำให้ที่นั้นไม่บริบูรณ์ แต่ว่าหญ้าแฝกนี้ ถ้าทดลองหญ้าแฝกที่เป็นประโยชน์จากหญ้าแฝกหลายชนิดจะทำให้ดี ที่แถวนั้นเจริญดีขึ้นโดยทำให้ที่เหล่านั้นมีความบริบูรณ์ขึ้น ด้วยการเลือกหญ้าที่เหมาะสม และปลูกในทางที่เหมาะสมที่ถูกต้อง จะทำให้ที่เหล่านั้นสามารถทำประโยชน์ได้ เราก็บอกท่านว่า จะทำให้ที่เหล่านั้นมีความเจริญ จะใช้ประโยชน์ของที่นั้นได้ดีมาก แล้วเล่าให้ท่านฟังว่า จะทำให้ที่เหล่านั้นมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเลือกที่แล้วเลือกหญ้าที่เหมาะสม จะทำให้ที่เหล่านั้นเจริญงอกงามอย่างมหัศจรรย์ แล้วเล่าให้ท่านฟังว่ามีวิธีปลูกอย่างไร และวิธีเลือกหญ้าแฝกชนิดต่างๆ

ท่านก็ตื่นเต้น แต่ท่านบอกว่า จะไปทำอะไรได้ ก็ทูลว่าถ้าทรงพร้อม ท่านไปเดี๋ยวนี้ก็ได้ ท่านก็ตื่นเต้น เลยเรียกคนของท่านบอกว่าเอาตกลง เดี่ยวนี้แข็งแรงพอแล้ว จะไปได้ ความจริงท่านก็เพิ่งเริ่มแข็งแรง แต่ท่านครีครวญมาก ท่านบอกไปเดี๋ยวนี้เลยลงทำหญ้าแฝกเป็นหญ้ามหัศจรรย์ที่ทำให้ท่านแข็งแรงทันที คนที่จะทำก็เกิดความดีใจ ในที่สุดเสด็จไปภายในไม่กี่วัน เสด็จไปตอยตุง แล้วก็ขอให้คนนำหญ้าชนิดต่างๆ มา เลยทูลว่าให้ไปปลูกหญ้าชนิดต่างๆ ในที่ต่างๆ เพื่อทดลอง บอกได้ว่าท่านครีครวญมาก รู้สึกท่านดีใจมากที่มีงานที่จะทำ เพราะเวลานั้นท่านกำลังเดือดร้อนในจิตใจ เพราะว่าหมอบอกว่าไม่ได้ เสด็จไปไม่ได้ ท่านก็บอกว่าทำไมจะไม่ได้ แล้วในที่สุดท่านก็ไป แล้วก็ไปเป็นคนภูเขา เสด็จไปได้อย่างรวดเร็ว หมายความว่าท่านออกไปทันที ออกเดินนะ แล้วก็ออกไปปลูกหญ้าภายในไม่กี่วัน หญ้าที่นั่นก็เจริญงอกงามออกมา ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ประหลาด

หญ้าบางชนิดก็หยั่งลงไปลึก อย่างที่บอกตะกั่วสี่ห้าเมตร บางชนิดก็ถึงหกเมตร ในระหว่างที่หญ้าบางชนิดก็ลงไปเพียงสามเมตร แล้วก็ลงไปหกเมตรนี้ เท่ากับไปปกคลุมที่ ทำให้ที่เหล่านั้นสามารถที่จะป้องกันดินที่ปกติจะทลายลงมา ดินที่ได้รับการปกป้องของหญ้าแฝกก็แข็งแรง ทำให้สามารถที่จะทำตามที่ต้องการ เป็นต้น ตามที่ต้องการคือให้บริเวณนั้นไม่มีการพังทลายลงมา เช่น ช้างถนน ทำให้ถนนได้รับการปกป้องไม่ให้ดินทลายลงมา ภายในไม่กี่วันก็จับดินข้างถนนได้อย่างแน่นแฟ้น ซึ่งก็เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่ง ที่จะให้ปลูกสิ่งที่จะป้องกันไม่ให้ทลายลงมา แล้วปรากฏว่าดินข้างถนนก็ไม่ทลาย อย่างเช่น ทางที่ขึ้นไปตอยตุงก็เป็นดินที่ปลอดภัย และทำให้ถนนนั้นๆ แข็งแรง ซึ่งเป็นผลที่มหัศจรรย์ เป็นผลของการปลูกหญ้าแฝก นอกจากนั้น ก็ทำให้การปลูกต้นไม้ข้างถนนสามารถปลูกได้อย่างปลอดภัยซึ่งก็เป็นผลแรกที่ได้ นอกจากนั้น ก็ได้ป้องกันที่ที่มันทลายลงมาแล้วทำให้เสียหายต่อการเพาะปลูก

ฉะนั้น เรียกได้ว่าภายในไม่กี่วัน ผู้ที่รับหน้าที่ไปถวายคำแนะนำก็ดีใจได้ที่เห็นว่าการเพาะปลูกหญ้าแฝกในทางที่ถูกต้องได้เกิดบรรลุผลขึ้นมา ข้อสำคัญจะต้องศึกษาว่าใช้หญ้าแฝกชนิดใดที่จะขึ้นได้ บริเวณใดที่จะขึ้นได้ดี และไม่ทำให้เสียหายต่อดิน เพราะว่าบางแห่งจะขึ้นได้อย่างดีต้องมีความกว้างของดินที่ได้ช่วย ซึ่งก็แปลกที่บางแห่งจะต้องปลูกให้ห่าง ห่างกันเป็นแนวเมตรเดียวก็มี แล้วแต่ความชันของดิน ภายในไม่กี่วัน ท่านได้ส่งแบบแล้วก็ขนาดของการปลูก เวลานั้นเราก็ไปเชียงใหม่แล้ว ก็เห็นว่า เป็นบริเวณที่ห่างกันไม่กี่เมตร บางแห่งก็ห่างกันหลายเมตร สำหรับปลูกหญ้าแฝก ฉะนั้น ก็ได้ผลภายในไม่กี่เดือน ได้ผลของการปลูกพืช ซึ่งก็ยาก ตอนนั้นยากที่จะได้ผลขึ้นมาได้ในระยะเวลาอันสั้นอย่างนั้น ทำให้ที่ดินเหล่านั้นเป็นประโยชน์ เราก็มองเห็นว่า ดินที่ได้รับการป้องกันจากพืชต่างๆ อย่างเดียว ทำให้ดินเหล่านั้นมีประโยชน์ขึ้นมา การทดลองและผลของการเพาะปลูก โดยมากก็จะได้ผลภายในหลายเดือน แต่นี่ภายในไม่กี่เดือน ได้ประโยชน์ของการปลูกและทดลอง

ฉะนั้น เรื่องที่ได้ทดลองหญ้าแฝกนั้นได้ประโยชน์อย่างยิ่ง แล้วผู้ที่ได้ทำก็เกิดตื่นเต้นเหมือนกัน แม้จะรู้ว่าหญ้าแฝกนี่จะเป็นประโยชน์ แต่ไม่นึกว่าจะได้ประโยชน์มากมายอย่างนี้ ภายในไม่กี่เดือน ได้ทำให้ที่ดินกว้างขวางได้เกิดประโยชน์ขึ้นมา ฉะนั้น ก็เป็นสิ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ทั้งหลายได้ให้ความตื่นเต้นและดีใจที่ได้ทำ ผู้ที่ทำนั้นก็เป็นผู้ที่มีความรู้ทางการพัฒนาดิน แต่ไม่ใช่อย่างนั้นเท่านั้น เป็นผู้ที่สามารถจะปลูกพืชอย่างหนึ่ง และทดลองพืชอย่างหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไปสำคัญคือ จะต้องดูว่าหญ้าแฝก

ที่มีในเมืองไทยมีหลายชนิด ทั้งบนภูเขา ทั้งบนที่ราบ ทั้งใกล้ทะเลก็มี ก็หมายความว่ามีความที่จะต้องศึกษามากมาย และภายในสิบเจ็ดปีที่ได้ทำการทดสอบนี้ ก็ทราบผลแล้วว่าได้ประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งหญ้าแฝกชนิดต่างๆ จากของเมืองไทยนี้เองที่ให้ประโยชน์ และทั้งหญ้าแฝกที่ได้มาจากประเทศอื่นๆ ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูกหลายแห่ง ซึ่งก็เป็นอย่างที่ว่ากันตั้งแต่ต้น ว่าเป็นสิ่งที่มีหัตถ์จรรย ผู้ที่ได้ศึกษานี้ มีทั้งผู้ใหญ่ ทั้งผู้เชี่ยวชาญ ทั้งผู้น้อย ก็ได้ทำประโยชน์ต่อเกษตรกรรมในประเทศและนอกประเทศด้วย ฉะนั้นก็ต้องให้ทราบว่าที่ทำได้ ที่ได้ศึกษานี้มีประโยชน์ทั่วประเทศและทั่วภูมิภาคของโลก ฉะนั้น ที่ท่านได้ไปช่วยกันทำเป็นประโยชน์จริงๆ ถึงต้องขอขอบใจที่ท่านทั้งหลายได้ทำประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเกษตรและการเพาะปลูก โดยเฉพาะในเมืองไทยก็ได้ช่วยให้ประเทศมีความเจริญขึ้นอย่างมาก อย่างแปลกประหลาด ฉะนั้น ต้องขอบใจท่านที่ได้ช่วยกันทำ มีหลายคนไม่เชื่อว่าหญ้าธรรมาภิบาลนี้จะช่วยประเทศให้รอดพ้นจากอันตรายหลายอย่าง คนบางคนก็บอกว่าหญ้านี้มันเป็นวัชพืช แต่คนที่ได้ศึกษาออกมายืนยันว่าหญ้าแฝกนี้ไม่ใช่วัชพืช แต่เป็นหญ้ามหัตถ์จรรย เป็นหญ้าที่ช่วยประเทศชาติ ฉะนั้น ที่ท่านได้ทำมาเป็นเวลาแรมปี เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นสิ่งที่ช่วยประเทศชาติให้รอดพ้นจากอันตรายหลายอย่าง ก็ต้องขอบใจท่านที่ได้ตั้งใจทำงาน แม้จะเป็นงานที่เหน็ดเหนื่อย เพราะต้องไปทุกแห่ง แล้วต้องไปหาหญ้ามา หญ้านี้มีนานาชนิดนะ แล้วก็ต้องหาวิธีที่จะปลูกให้ดีที่สุด ได้ไปเห็นบางแห่ง เจ้าหน้าที่ได้ตั้งใจปลูกให้ดีที่สุด ให้ได้มากที่สุด แล้วได้ผลจริงๆ

ฉะนั้น ก็ต้องบอกท่าน งานท่านเป็นงานที่ยากอย่างหนึ่ง แต่ในที่สุดก็เป็นงานที่ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง และได้เกิดประโยชน์อย่างมาก เหน็ดเหนื่อยที่ในการที่ต้องไปทุกแห่งและจะต้องพยายามต่อสู้เพื่อคว่าที่ไหนเหมาะสมในการทำการเพาะปลูกหญ้าแฝก และทำการศึกษาให้ดีที่สุด แต่ในที่สุดก็ได้ผลในการทำงานนี้ ได้ประโยชน์ขึ้นมาอย่างยิ่ง น่าตื่นตะลึง อย่างเช่นที่สมเด็จพระบรมราชชนนีท่านมีความตื่นตะลึงในการปลูกหญ้าแฝก ปลูกหญ้านี้มา หญ้าธรรมาภิบาล ปลูกหญ้าเพื่อช่วยการเกษตรกรรมสร้างความเจริญแก่การเกษตรและการศึกษาของการสร้าง แม้จะสร้างถนน สร้างไร่นา ให้ได้ผลดีที่สุด

ก็ต้องขอบใจท่านที่ได้ช่วยกันทำ ต้องบอกว่าด้วยความเหน็ดเหนื่อย แล้ววันนี้ ท่านก็ได้ประโยชน์ ตอนนี้ได้ผลดีและยังมีผลต่อไปอีกมากมาย ก็ต้องขอบใจท่านทั้งหลายที่มีความเพียรอย่างนี้

วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริกับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา (ประธานกรรมการกิตติมศักดิ์สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร) และคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้อง ณ ห้องประชุมสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชั้น ๑๔ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช มีใจความสำคัญดังนี้

สถานการณ์ดินถล่มที่มีเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ รับสั่งว่า แต่เดิมเคยมีดินถล่มครั้งใหญ่ที่ตำบลกระทุง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ เนื่องจากมีพายุดีเปรสชันเข้าก่อนหน้านั้น ๓ - ๔ วัน ครั้นถึงวันที่ ๒๒ มีฝนตกใหญ่บริเวณพื้นที่เชิงเขาที่ชาวบ้านทำสวนยางพารา ดินอุ้มน้ำไว้ไม่ไหว ก็พังทลายทำความเสียหายทั้งพื้นที่เชิงเขาและบริเวณชายเขาด้านล่างที่ดินถล่มไปทั้งหมด

รับสั่งว่า ในกรณีต่างๆ ไปให้ใช้ความระมัดระวังในการดำเนินงาน เพราะแม้กระทั่งหญ้าแฝกซึ่งตามหลักจะป้องกันดินพังทลาย ก็อาจจะเป็นตัวการให้ดินถล่มได้ เพราะรากเจาะลึกทำให้ดินแตกแยก และนำน้ำลงไปอาจจะเป็นเหตุให้ดินพังทลายเสียเอง ตลอดจนการปลูกต้นไม้ก็จะมีต้นไม้โตเร็วซึ่งส่วนมากไม่มีรากแก้ว ก็จะไม่ยึดดินไว้ได้ ฉะนั้น ควรศึกษาอย่างรอบคอบว่าโครงสร้างดินลักษณะใด ควรจะดำเนินการอย่างไร ปลูกพืชชนิดไหน จะได้แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพได้ หรือแม้กระทั่งการทดลองใช้กระสอบพลาสติกแบบมีปีกก็ต้องระมัดระวัง ศึกษาสภาพพื้นที่ให้ดีเพราะอาจจะเหมาะสมกับบางพื้นที่เท่านั้น ไม่สามารถใช้แบบเดียวกันได้ทั้งหมด

ทรงกังวลเรื่องการใช้พื้นที่เพาะปลูกในปัจจุบันที่รุกขึ้นไปบนเขา เข้าไปในป่า รับผิดชอบว่า เมื่อเสด็จนิวัติประเทศไทยครั้ง ทรงพระเยาว์นั้น ประเทศไทยมีประชากร ๑๘ ล้านคน ขณะนี้มีเกือบ ๗๐ ล้านคนแล้ว จึงมีความต้องการพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติม แต่ที่ดินในพื้นที่ราบก็มีเจ้าของหมดหากเข้าไปเพาะปลูกใช้ประโยชน์ก็เป็นการบุกรุกผิดกฎหมาย ยิ่งขับไล่ ก็ยิ่งรุกขึ้นไปบนเขา เข้าในป่ามากขึ้น จึงเห็นพื้นที่ปลูกยาง ปลูกปาล์ม ปลูกไม้โตเร็วต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก ทั้งภาคอีสาน ภาคเหนือ พื้นที่ดินถล่มก็เพิ่มขึ้น ตามมา ดินถล่มสร้างความเสียหายอย่างมาก กว่าที่จะฟื้นหน้าดินมาใช้เพาะปลูกอีกก็ใช้เวลาหลายปี เมื่อเปิดพื้นที่ใหม่ขึ้นไปบนเขาก็สร้างถนน ถนนที่สร้างผิดไปขวางทางน้ำก่อความเสียหายทั้งน้ำท่วมและดินถล่ม เห็นทั้งที่จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชุมพร ภาคเหนือและที่เพิ่งเกิดเมื่อเดือนมีนาคมนี้ที่อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เห็นภาพสะพานพัง ถนนเสียหาย ต้องใช้สะพานเชือกกัน การจัดการที่อยู่อาศัยที่ทำมาหากินจะต้องใช้เวลาแก้ไขอีกนาน ระหว่างนี้ก็ต้องหาวิธีการที่เหมาะสมให้อยู่ได้ไม่ให้เกิดเสียหายอันตรายให้ชาวบ้านป้องกันตนเองได้ จัดการปัญหาดินถล่มจากการบุกรุกนี้ได้อย่างถาวร

มีพระราชดำรัสถึงประสบการณ์ปัญหาน้ำท่วมที่เกิดจากการสร้างถนนและวิธีการที่ทรงแก้ไขปัญหาน้ำท่วมว่า เมื่อก่อสร้างถนนสี่ช่องทางน้ำวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เสร็จใหม่ๆ มีฝนตกหนัก น้ำไหลตามแนวถนนมาท่วม บริเวณหน้าวังไกลกังวลฝั่งตะวันตกเพราะเป็นพื้นที่ต่ำ เกาะกลางถนนขวางน้ำไว้ไม่ให้ไหล จึงรับสั่งให้ทุบเกาะกลางถนนให้น้ำไหล ผ่านวังไกลกังวลไปลงทะเล แก้ปัญหาน้ำท่วมได้ ต่อมาวางท่อระบายน้ำ แต่น้ำก็ยังท่วมและขังอยู่บริเวณสถานีจ่ายกระแสไฟฟ้า เจ้าหน้าที่นำกระสอบมากั้นรอบสถานีแล้วสูบออก น้ำไหลวนอยู่อย่างนั้น ต้องรับสั่งให้หยุดสูบ แล้วทำทางระบายน้ำลงทะเล จะเห็นได้ว่าการสูบน้ำไม่ใช่ทางแก้ไขเสมอไป การจัดการน้ำไปเก็บหรือระบายให้ถูกต้องจะดีกว่า

มีพระราชดำริว่าหากจะแก้ปัญหาเหล่านี้ที่ต้นเหตุ คือ การปรับที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย อย่างเหมาะสม ถูกต้อง ก็จะต้องใช้เวลา ๑๐ - ๒๐ ปี ไม่ทันกับความเสียหายที่รุนแรงละลายตัวไปทั่วทุกภาค จึงจำเป็นต้องศึกษา วิจัย ทดลองให้ได้คำตอบว่าจะปลูกพืชอย่างไร ให้มีรากแก้วลึก สลับกับแฝก หรือพืชอื่นที่เหมาะสมตามสภาพ เช่น ที่ร่มไม่มีแดดก็อาจใช้ต้นไคร้หนูนุ่น จัดการร่องน้ำไม่ให้ น้ำท่วมกัดเซาะ เพราะหากน้ำซึมลงไปได้ทั้งดิน ถนน สะพาน ก็ทลายลง การกระทำอย่างนี้จะเหมาะสมกับความลาดเอียงอย่างไร ต้องปรับความลาดเอียงช่วยหรือไม่ และหากพื้นที่ชันมากจะต้องเสริมโครงสร้างเข้าไปอย่างไร หากจะสร้างถนนในพื้นที่เสี่ยงภัยเหล่านี้จะต้องสร้างอย่างไรไม่ให้กัดเซาะแล้วพังทลายเป็นอันตรายกับคน เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาโจทย์ คือ มูลนิธิฯ ควรสนับสนุน ส่งเสริมหรือทำวิจัยให้ได้แนวทางการจัดการปัญหาให้ได้ แล้วเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ ถึงแม้คนเหล่านี้จะทำผิดละเมิดกฎหมาย และหากจะแก้ปัญหาเหล่านี้ทั้งประเทศเงินเท่าไรก็ไม่พอ จึงต้องทำตัวอย่างให้ชัดเจนแล้วค่อยขยายผลให้ชุมชนอื่นทำ

คำสั่ง

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่ ๖/๒๕๕๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์
การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่ ๖/๒๕๕๑

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตามคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๐๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๖ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นั้น เนื่องจากปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๙ (๕) ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงให้ยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๐๑/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๖ และแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี	ประธานกรรมการ
๑.๒ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	รองประธานกรรมการ
๑.๓ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
๑.๔ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๑.๕ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑.๖ ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑.๗ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๘ ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๙ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๑๐ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๑.๑๑ ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๑.๑๒ อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	กรรมการ
๑.๑๓ อธิบดีกรมชลประทาน	กรรมการ
๑.๑๔ อธิบดีกรมประมง	กรรมการ
๑.๑๕ อธิบดีกรมปศุสัตว์	กรรมการ
๑.๑๖ อธิบดีกรมป่าไม้	กรรมการ

๑.๑๗	อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการ
๑.๑๘	อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	กรรมการ
๑.๑๙	อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
๑.๒๐	เลขาธิการสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	กรรมการ
๑.๒๑	อธิบดีกรมทางหลวง	กรรมการ
๑.๒๒	อธิบดีกรมทางหลวงชนบท	กรรมการ
๑.๒๓	อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
๑.๒๔	อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	กรรมการ
๑.๒๕	อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	กรรมการ
๑.๒๖	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	กรรมการ
๑.๒๗	เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	กรรมการ
๑.๒๘	เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา	กรรมการ
๑.๒๙	อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	กรรมการ
๑.๓๐	อธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	กรรมการ
๑.๓๑	ผู้บัญชาการกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	กรรมการ
๑.๓๒	ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา	กรรมการ
๑.๓๓	ผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑.๓๔	กรรมการผู้จัดการใหญ่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	กรรมการ
๑.๓๕	ผู้ว่าการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑.๓๖	ผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	กรรมการ
๑.๓๗	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	กรรมการ
๑.๓๘	นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง ที่ปรึกษา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการ
๑.๓๙	รองเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการและเลขานุการ
๑.๔๐	ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๑	รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๒	ผู้อำนวยการสำนักศึกษาการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ และกิจกรรมพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กำหนดนโยบายและกรอบแนวทางดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒.๒ พิจารณาให้ความเห็นชอบกับแผนงานและแนวทางดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริของหน่วยงานต่าง ๆ

๒.๓ อำนวยการ กำกับ ดูแลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติ รวมทั้งแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ

๒.๔ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานหรือบุคคล เพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น

๒.๕ ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ให้ประธานกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใช้อำนาจหน้าที่แทนคณะกรรมการฯ และรายงานให้คณะกรรมการฯ ทราบในโอกาสแรก

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๑

(นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง

คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่ ๑/๒๕๕๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้
หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่ ๑/๒๕๕๔
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริสามารถสนองพระราชดำริได้อย่างรวดเร็วถูกต้องสมบูรณ์มีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์ สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น อาศัยอำนาจคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ ๖/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ให้ยกเลิกคำสั่งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๑/๒๕๕๒ ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๒ และขอแต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล และคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบ

๑. คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล

ประกอบด้วย

๑. รองเลขาธิการ กปร.	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางสาวรณมา พาศิริ ที่ปรึกษาด้านการประสานงานโครงการฯ	รองประธานอนุกรรมการ
๓. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	รองประธานอนุกรรมการ
๔. นายณรงค์ โฉมเฉลา	อนุกรรมการ
๕. นายธวัชชัย ณ นคร	อนุกรรมการ
๖. นายวีระชัย ณ นคร	อนุกรรมการ
๗. นายอุทัย จารณศรี	อนุกรรมการ
๘. นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง	อนุกรรมการ
๙. นายพงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์	อนุกรรมการ
๑๐. นางกมลพรรณ นามวงศ์พรหม	อนุกรรมการ
๑๑. นายวิทยา ตรีโลเกศ	อนุกรรมการ
๑๒. นายฉลองชัย แบบประเสริฐ	อนุกรรมการ
๑๓. นายพิทยากร ลิมทอง	อนุกรรมการ
๑๔. ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร	อนุกรรมการ
๑๖. ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร	อนุกรรมการ
๑๗. ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อนุกรรมการ
๑๘. ผู้แทนกรมป่าไม้	อนุกรรมการ
๑๙. ผู้แทนกรมทางหลวง	อนุกรรมการ

๒๐. ผู้แทนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	อนุกรรมการ
๒๑. ผู้แทนสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
๒๒. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๒๓. ผู้แทนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	อนุกรรมการ
๒๔. ผู้อำนวยการสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒๕. ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖. ผู้แทนสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. พิจารณากลับกรองให้ความเห็นและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานด้านวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนา และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๒. วางแผน และจัดทำแผนแม่บท พร้อมทั้งประสานขับเคลื่อนการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๓. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และรายงานให้คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และส่วนที่เกี่ยวข้องทราบ
๔. ให้คำปรึกษา แนะนำและสนับสนุนการดำเนินงานด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามความเหมาะสม
๕. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามความจำเป็น
๖. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริมอบหมาย

๒. คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ประกอบด้วย

๑. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	ประธานอนุกรรมการ
๒. รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	รองประธานอนุกรรมการ
๓. ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อนุกรรมการ
๔. ผู้แทนกรมป่าไม้	อนุกรรมการ
๕. ผู้แทนกรมทางหลวง	อนุกรรมการ
๖. ผู้แทนกรมชลประทาน	อนุกรรมการ
๗. ผู้แทนกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	อนุกรรมการ
๘. ผู้แทนกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	อนุกรรมการ
๙. ผู้แทนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	อนุกรรมการ
๑๐. ผู้แทนกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	อนุกรรมการ
๑๑. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	อนุกรรมการ
๑๓. ผู้แทนกองทัพบก	อนุกรรมการ
๑๔. ผู้แทนหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา	อนุกรรมการ

๑๕.	ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	อนุกรรมการ
๑๖.	ผู้แทนบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	อนุกรรมการ
๑๗.	ผู้แทนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	อนุกรรมการ
๑๘.	ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ภาคกลาง สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการ
๑๙.	ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการ
๒๐.	ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ภาคเหนือ สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการ
๒๑.	ผู้อำนวยการสำนักประสานงานโครงการพื้นที่ภาคใต้ สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการ
๒๒.	ผู้อำนวยการสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการ
๒๓.	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒๔.	ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๕.	ผู้แทนสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ สำนักงาน กปร.	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๖.	ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตร	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. พิจารณาแนวทางส่งเสริม และขยายผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภายใต้กรอบของแผนแม่บท
๒. ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามกรอบนโยบาย และกรอบของคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน และอื่น ๆ
๓. ติดตามผลการดำเนินงาน ส่งเสริม ขยายผล และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และรายงานให้คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสำนักงาน กปร. ทราบ
๔. กำกับดูแลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายอำพล เสนาณรงค์)

องคมนตรี

ประธานคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง

คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่ ๓/๒๕๕๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้
หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (เพิ่มเติม)

คำสั่ง คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่ ๓/๒๕๕๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (เพิ่มเติม)

ตามที่ประธานคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้มีคำสั่งที่ ๑/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานสนองพระราชดำริโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจคำสั่งคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๖/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ข้อ ๒.๔ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการด้านส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (เพิ่มเติม) ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

๑. ผู้แทนกรมปศุสัตว์ เป็นอนุกรรมการ
๒. ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร เป็นอนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

(นายอำพล เสนาณรงค์)

องคมนตรี

ประธานคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง

คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงาน
พัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ที่ ๑/๒๕๕๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์
การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๙)

**คำสั่ง คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์
การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**

ที่ ๑/๒๕๕๕

**เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕
(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)**

เนื่องด้วยแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๔ จะสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และเพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด จึงได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ขึ้น เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

ดังนั้น อาศัยอำนาจตามคำสั่งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๑/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามองค์ประกอบของคณะกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ข้อ ๕ จึงขอแต่งตั้งคณะทำงานวางแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. หม่อมหลวงจिरพันธุ์ ทวีวงศ์
รองเลขาธิการ กปร.	ประธานคณะทำงาน
๒. นายวีระชัย ณ นคร
ที่ปรึกษา สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	รองประธานคณะทำงาน
๓. นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง
ที่ปรึกษา สำนักงาน กปร.	รองประธานคณะทำงาน
๔. รองอธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน	คณะทำงาน
๕. ผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน	คณะทำงาน
๖. ผู้แทนกรมวิชาการเกษตร	คณะทำงาน
๗. ผู้แทนกรมทางหลวง	คณะทำงาน
๘. ผู้แทนกรมป่าไม้	คณะทำงาน
๙. ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	คณะทำงาน
๑๐. ผู้แทนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	คณะทำงาน
๑๑. ผู้แทนบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	คณะทำงาน

๑๒. ผู้อำนวยการสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนา
ตามแนวพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) คณะทำงานและเลขานุการ
๑๓. ผู้แทนสำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนา
ตามแนวพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. พิจารณากำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกตามแนวพระราชดำริ
๒. จัดทำร่างแผนแม่บทการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)
๓. ปฏิบัติงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามที่คณะกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และคณะอนุกรรมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

(หม่อมหลวงจिरพันธุ์ ทวีวงศ์)

รองเลขาธิการ กปร.

ประธานคณะกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล
การดำเนินงานพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ